

Hanne-Mari Nyysönen

KATSE RYHMÄSSÄ
RYHMÄN MERKITYS
KOULUVIIHTYVYYTEEN NUOREN
NÄKÖKULMASTA

Opinnäytetyö
Kansalaistoiminta ja nuorisotyö

Marraskuu 2012




MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>	<p>Opinnäytetyön päivämäärä 24.11.2012</p>				
<p>Tekijä Hanne-Mari Nyysönen</p>	<p>Koulutusohjelma ja suuntautuminen Kansalaistoiminta ja nuorisotyö</p>				
<p>Nimeke</p> <p>Katse Ryhmässä – Ryhmän merkitys kouluviihtyvyyteen nuoren näkökulmasta</p>					
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan kahden peruskoululuokan oppilaiden käsityksiä kouluviihtyvyydestä omassa luokassaan ja tutkimuksen tulosten avulla on tarkoitus löytää keinoja oppilaiden kouluviihtyvyyden parantamiseen ja yhteisöllisyyden lisäämiseen.</p> <p>Aihetta tutkittiin laaditun kyselytutkimuksen avulla.</p> <p>Tutkimusaineisto kerättiin keväällä 2012 kahdelta 9.luokan oppilailta.</p> <p>Toinen luokista oli musiikkipainotteinen ja luokan jäsenet olivat olleet tiiviinä ryhmänä kauemmin kuin toinen tutkimuskohteena ollut luokka, tutkimuksessa kuvaillaan näiden kahden eri ryhmän vastauksia ryhädynamiikan ja sosiaalisten suhteiden merkittävydestä heidän kouluviihtyvyydessään.</p> <p>Tuloksista nousee esille sosiaalisten suhteiden merkittävyys ja yhteisöllisyyden tarve. Myös koulukiusaaminen ja siihen puuttumisen tärkeys nousee esille tutkimustuloksista.</p> <p>Opinnäytetyön tulokset tukevat vanhoja tutkimuksia sosiaalisten suhteiden merkittävydestä nuoren kouluviihtyvyyteen.</p>					
<p>Asiasanat (avainsanat)</p> <p>kouluviihtyvyys, koulukiusaaminen, ryhädynamiikka</p>					
<p>Sivumäärä</p> <p>31 + liitteet</p>	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 33%;">Kieli</td> <td style="width: 33%;">URN</td> </tr> <tr> <td>Suomi</td> <td></td> </tr> </table>	Kieli	URN	Suomi	
Kieli	URN				
Suomi					
<p>Huomautus (huomautukset liitteistä)</p>					
<p>Ohjaavan opettajan nimi Tommi Pantzar</p>	<p>Opinnäytetyön toimeksiantaja Kotkan kaupunki</p>				

DESCRIPTION

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Date of the bachelor's thesis 24.11.2012	
Author(s) Hanne-Mari Nyyssönen		Degree programme and option Civic activities and youth work	
Name of the bachelor's thesis A Look in the Group -The significance of the group to school satisfaction from a young person's point of view			
Abstract A Look in the Group - The significance of the group to school satisfaction from a young person's point of view Summary The subject of this thesis is to study students' opinions about school satisfaction in their own class and find ways of increasing a sense of community and emotional well-being at school. The study was carried out in the spring 2012 by using a questionnaire and the data were collected from two classes in the 9th grade, an ordinary class and a music-orientated class which had been a close-knit group for a longer time. The results support former studies about the significance of social relationships, need of community as well as intervention in bullying at school. As a result of this study some ideas were presented to improve school satisfaction and increase and develop a sense of community			
Subject headings, (keywords) school satisfaction, bullying at school, group dynamics			
Pages 31	Language Finnish	URN	
Remarks, notes on appendices			
Tutor Tommi Pantzar		Bachelor's thesis assigned by Kotkan kaupunki	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	RYHMÄDYNAMIIKKA	2
2.1	Ryhmän muodostumisvaiheet.....	3
3	KOULULUOKKA	5
3.1	Ystävyyssuhteiden merkitys	6
4	KOULUVIIHTYVYYS	7
5	VERTAISUHTEIDEN MERKITYS KOULUVIIHTYYTEEN	8
6	KOULUKIUSAAMINEN.....	9
6.1	Ryhmässä vallitsevat roolit.....	10
6.2	Kiusaajan rooli.....	11
6.3	Kiusaajan kumppanit	12
7	MIKSI JUURI MINUA KIUSATAAN?	13
7.1	Pieni provosoiva uhrien- ryhmä.....	16
7.2	Kiusaamisen muodot	16
8	TYTTÖJEN JA POIKIEN KIUSAAMISMÄÄRITELMÄT.....	17
9	NUORISOTYÖ KOULUISSA	18
10	TUTKIMUSPROSESSIN ETENEMINEN	19
10.1	Tutkimuksen tavoite ja kohdejoukko.....	19
10.2	Tutkimuksen toteutus.....	20
10.3	Tutkimusaineisto - analyysi	20
10.4	Aineisto ja sen analyysi	20
11	POHDINTA	30
	LÄHTEET	33

LIITE/LIITTEET

- 1 Yksisivuinen liite
- 2 Monisivuinen liite

1 JOHDANTO

Katse ryhmässä – Ryhmän merkitys kouluviihtyvyyteen nuoren näkökulmasta opinnäytetyössä on tarkoitus selvittää, mitkä sosiaaliset asiat muodostuvat vaikuttaviksi tekijöiksi nuoren kouluviihtyvyyteen koulussa ja mikä merkitys näillä sosiaalisilla tekijöillä on nuoren kouluviihtyvyyteen. Tutkimus on rajattu juuri omaan luokkaan ja oppilaan käsityksiin luokkansa vaikutuksesta henkilökohtaiseen kouluviihtyvyyteen. Kouluviihtyvyyden määrittelyyn käytän osaksi hyväkseni Konun (2002) tekemää mallia viihtyvyyteen vaikuttavista asioista kuten sosiaaliset suhteet ja koulukiusaaminen.

Sarkomaan artikkelissa kouluviihtyvyydestä keskustellaan paljon ja WHO:n koululaistutkimuksen suomalaisoppilaat pitivät koulunkäyntiä hyödyllisenä ja kokivat, että koulussa myös oppii paljon. Kuitenkin PISA- tutkimuksessa ilmenee, että suomalaislapset ja nuoret sijoittuvat Euroopan muihin maihin verrattuna alimmalle sijalle kun puhutaan kouluviihtyvyydestä, vaikka opiskelutulokset ovat hyviä. (Sarkomaa, artikkeli, 2012.)

Nyky- yhteiskunnassa haluamme vaikuttaa moneen yhteiskunnallisesti tärkeään asiaan ja ratkaista ongelmia, mutta aika ja resurssit eivät riitä kouluissa. Opettajien aika ei riitä kaikkeen kasvatukselliseen työhön, valistamaan tai ratkaisemaan yhteiskunnallisia ongelmia. (Luther 2008, 75 – 81.) Ryhmädynamiikka on tärkeä asia tarkastellessa ryhmän kokonaisvaltaista hyvinvointia kuten oppimista luokassa, ryhmän sosiaalisia suhteita ja vapaa-ajan viettoa sekä oppilaan kouluviihtyvyyttä.

Myös koulukiusaaminen liittyy sosiaalisiin suhteisiin. Salmivallin mukaan koulukiusaaminen on ryhmäilmiö. Kiusaamista tapahtuu yleensä ryhmässä ja se perustuu ryhmän välisiin sosiaalisiin suhteisiin. Kiusaaminen on selkeästi sosiaalinen tilanne, johon vaikuttavat monet ryhmätason mekanismit. Kun kiusaaminen jatkuu pitkään, kiusatusta oppilaasta tulee koko ryhmän uhri ja häntä kohdellaan jatkuvasti sen mukaisesti. Kiusattu on koko ajan uhrin roolissa. (Salmivalli 1998, 33.)

Tämän takia ryhmässä vallitseva ilmapiiri on erittäin tärkeä yksilön ja koko ryhmän kannalta, ihmisillä on luontainen tarve kuulua johonkin ryhmään ja vertaistuki on nuorelle elintärkeää. Vertaisilla tässä tutkimuksessa tarkoitetaan koulussa samalla

luokalla olevia oppilaita, koska he ovat suunnilleen samalla tasolla kehityksessä. Oppilaiden keskinäiset vertaissuhteet ovat nuorelle tärkeitä, koska nuoret ovat pitkään samalla luokalla koulussa. Vertaissuhteet ovat merkityksellisiä lapsen ja nuoren psyykkiselle, fyysiselle ja sosiaaliselle hyvinvoinnille. Tällä tavoin nuoret saavat opetella vuorovaikutustaitojaan ja saavat palautetta myös omasta toiminnastaan. Nuoret kehittävät näin käsitystä itsestään suhteessa toisiin, muokkaavat persoonallisuuttaan ja myös oppivat asenteita, arvoja ja normeja vertaistensa kanssa. (MLL 2012.)

Vanhempien lisäksi nuori tarvitsee erityisesti koulun ja vertaisryhmän eli tässä tapauksessa omalla luokallaan olevien tukea omaa minuutta rakentaessa, koska nuorten hyvinvointi riippuu vahvasti heidän omasta toiminnastaan ja yhteisöistä, joihin he kuuluvat. (Pentti 109, 2003.)

2 RYHMÄDYNAMIIKKA

Ryhmädynamiikalla tarkoitetaan ryhmän voimaa, joka syntyy ryhmän jäsenten välisistä jännitteistä, kiinnostuksista ja tunteista. Ryhmän dynamiikkaa tarkastellaan esimerkiksi silloin kun keskustelemme siitä miksi joku sanoi tai teki jotakin typerää ryhmässä. Ryhmädynamiikkaa voidaan tulkita huomioimalla, miten ja kenen kanssa ihmiset keskustelevat, minkälaisia ilmeitä tai eleitä he käyttävät sekä onko tunnelma keskustelutilanteessa kireä, leppoisa vai jännittynyt. (Kaukkila, Lehtonen 2007, 27.)

Ryhmä on joukko ihmisiä, jotka opiskelevat, työskentelevät tai viihtyvät samassa paikassa tai heillä on samoja tavoitteita. Ryhmän muodostavat ihmiset, jotka ovat samassa joukkueessa, työpaikassa tai koulussa. Kopakkala (2005,37) määrittelee ryhmädynamiikan tarkoittavan ryhmän sisäisiä sosiaalisia suhteita ja ryhmän sisäisiä voimavaroja. Tätä voidaan myös kutsua ryhmäilmiöksi. Ryhmä siis toimii yhteisillä säännöillä ja viestii toisilleen yhteisten sääntöjen puutteissa. (Kopakkala 2005, 37.) Kopakkalan mukaan ryhmä voi muodostua nopeasti tai hitaasti. Ryhmä on joukko, jolla on yhteisiä tavoitteita, merkitys toisilleen ja mahdollisuus työnjakoon. Ryhmään muodostuu aikanaan johtaja ja vastuunkantaja. (Kopakkala 2005, 36-48.) Tässä tutkimuksessa ryhmällä tarkoitetaan 9. luokan koululuokkaa, tähän tutkimukseen osallistui kaksi. Toinen on tavallinen luokka ja toinen musiikkipainotteinen.

Musiikkiluokalla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa luokkaa, johon oppilaat valitaan musikaalisuustestien perusteella pääsääntöisesti koko perusopetuksen ajaksi. Opetusryhmän kokoonpano on kiinteä ja se mahdollistaa pitkäjänteisen musiikinopiskelun myös yksilötasolla.

Musiikkiluokalle haetaan jo alakoulussa 2. luokan keväällä ja opiskelu alkaa 3. luokalla. (Kotkan koulut 2012) .

Roolit ryhmässä jakautuvat virallisiin, jotka ovat ennalta määritettyjä tai ne on sovittu yhdessä ryhmän kanssa. Virallisia rooleja ovat esimerkiksi puheenjohtaja, sihteeri, tai kirjuri. Epäviralliset roolit muodostuvat ryhmän sisällä ja ilmenevät ryhmän jäsenten toistuvana käyttäytymisenä. Epävirallisia rooleja ovat esimerkiksi vitsailija, syntipukki tai uhrautuja. (Kaukkila, Lehtonen 2007, 53.)

Ryhmätilanteessa kuten koululuokassa rooli tarkoittaa myös meille ominaista, tuttua ja turvallista tapaa toimia. Sosiaalinen asema määrittää henkilön yleisesti tunnetun toiminnan. Roolin ottoa on selitetty tiettyyn jäsenen kohdistuvilla käyttäytymisodotuksilla, näin myös kyseinen henkilö saadaan käyttäytymään odotuksien mukaisesti. Rooli on väline, jonka avulla ryhmän jäsen toimii muiden jäsenten kanssa. Ryhmän jatkuvassa vuorovaikutuksessa roolia voidaan käyttää luovalla tavalla ja vahvistaa osaltaan ryhmän jäsenten vuorovaikutusta, mutta myös tuhoavalla tavalla käyttämällä esimerkiksi valtaasemaa väärin. (Niemistö 2002, 85 – 95.)

2.1 Ryhmän muodostumisvaiheet

Kopakkalan (2005,49) mukaan Tucman tiivistää ryhmän muodostumisvaiheet viiteen eri vaiheeseen. Muodostusvaiheessa ryhmän jäsenet eivät vielä tunne toisiaan ja siksi, ryhmä on hyvin riippuvainen ohjaajastaan ja ryhmän jäsenet odottavat apua tilanteiden ratkaisemiseksi myös ohjaajalta. Myös jäsenten käytös on usein varovaista ja muodollista, koska kukaan ei halua ärsyttää ketään ryhmän jäsentä. Ryhmässä jäsenet etsivät omaa paikkaansa ja ensimmäiset ryhmässä olevat roolit jakautuvat.

Ryhmässä etsitään yhteisiä sääntöjä ja ryhmän toiminnan tavoitteita selvitetään. Ryhmässä olo tuntuu turvalliselle ja ilmapiiri on yleensä myönteinen. (Kopakkala 2005, 49.)

Ryhmän toiminnan tavoitteet, yhteiset pelisäännöt ja tehtävät alkavat hahmottua ja samalla etsitään myös hyväksyttävän käyttäytymisen rajoja. Muodostusvaihe on monessa suhteessa etsimistä, ryhmän yhteinen tehtävä ja oma asema ryhmässä ovat vielä epävarmoja. Epävarma tilanne luo ahdistusta, koska tilanne on ryhmän jäsenille uusi ja outo. Ryhmän jäsenet pyrkivät sopeutumaan tilanteeseen ja oloonsa ryhmän jäsenenä sekä tutustumaan ryhmän tehtävään. Ohjaajan antamissa töissä pyritään yhdistämään yksilösuoritus. (Kopakkala 2005, 49.)

Kuohuntavaiheessa yksilöt haluavat jo erottua ryhmästä yksilöinä. Konfliktitilanteita on paljon ja kuohuntavaiheelle on tyypillistä ryhmän sisäinen taistelu ja vetäjän tai saadun tehtävän vastustaminen. Ryhmää kohtaan tunnetaan tyytymättömyyttä ja pettymystä. Ryhmän sosiaaliset ja vuorovaikutustaidot kehittyvät, ryhmän jäsenten rohkeus kasvaa esittää omia mielipiteitään ja he myös kommentoivat helpommin toisen ryhmän jäsenen mielipiteitä. Erimielisyyksiä ei pelätä vaan ryhmän jäsenet testaavat toisiaan ja myös ryhmän ohjaajaa. Kuohuntavaiheessa muodostuu myös usein ryhmän alaryhmiä. Tavoitteet ja ryhmän toimintamuodot alkavat selkiytyä. Opiskeluryhmissä kuohuntavaihe esiintyy lievänä passiivisuutena, kritiikkinä tai sitä ei ole ollenkaan. Tämä johtuu ryhmän sisäisestä käymistilasta. (Kopakkala 2005, 50.)

Sopimisvaiheessa ryhmän jäsenet alkavat hyväksyä toistensa roolit ryhmässä ja ryhmähenki muotoutuu. Konfliktitilanteita halutaan välttää ja jäsenten välille on syntynyt yhteenkuuluvuuden tunne, jossa yksilöiden erilaisuus hyväksytään. Ryhmä pyrkii toimimaan yhdessä selkiytyneillä pelisäännöillä. Ryhmän jäsenet alkavat toimimaan yhteistyössä toistensa kanssa ja ryhmässä pystytään ilmaisemaan avoimesti erilaisia näkemyksiä sekä tunteita. Myös sanattomia sopimuksia syntyy ryhmän sisällä. Ryhmä kehittyy ja kiinteytyy, ryhmälle syntyy sääntöjä ja normeja, tästä kertoo ryhmän halu voittaa vastuksia, sovittaa ristiriitoja ja myös ristiriitojen välttäminen. Yksilöille myös tunne ryhmään kuulumisesta kehittyy. Oman ryhmän ristiriidat tiedostetaan ja niitä käsitellään. Sopimisvaiheessa voidaan luoda ryhmän omia toimintatapoja ja tavoitteita, koska jäsenet tuntevat jo toistensa, toistensa toimintatavat ja jokaisen yksilön paikka sekä rooli on löytynyt. Vaiheessa tingitään yksilöllisyydestä. Monet ryhmän jäsenet pyrkivät suojautumaan kehittämälle itselleen suotuisan puolustusmekanismin käyttämällä itselleen tyypillisiä viestintätyylejä.

Ryhmän jäsenet pyrkivät vaikuttamaan oman ryhmän toimintaan omien tavoitteidensa mukaan sekä suojautumaan vaarallisilta sosiaalisilta tilanteilta. (Kopakkala 2005, 50.)

Hyvin toimivan ryhmän vaihe on tuottavan, tehokkaan ja luovan ryhmän tason vaihe. Ryhmä toimii tavoitteen mukaisesti ja osaa ratkaista myös mahdolliset ristiriitatilanteet itse. Ryhmä toimii tässä vaiheessa siis kokonaisvaltaisesti. Ryhmä voi keskittyä tehtävänsä loppuun saattamiseen sekä tehokkaaseen ongelmanratkaisuun, ryhmän energia suuntautuu työskentelyyn. Ryhmässä vallitsee joustavat ja tarkoituksenmukaiset roolit, jäsenten erilaisuutta osataan käyttää hyväksi. Ryhmässä jäsenet työskentelevät tehokkaasti, vastuullisesti ja osaavat ratkaista ryhmän sisäisiä ongelmia. Ilmapiiri on neuvokas, avoin, joustava, tehokas ja tukeva. Ryhmässä halutaan toimia yhteisen tavoitteen hyväksi ja työt tehdään yhteisvastuullisesti. Pulma on ulkopuolisten kannalta se, että ryhmä on niin kiinteä, että se vaikeuttaa uusien jäsenten pääsyä mukaan sen toimintaan. (Kopakkala 2005, 51.)

Ryhmän lopettaminen on viimeinen vaihe ja se on käsillä kun ryhmä lopettaa toimintansa. Ryhmän lopettamisvaiheessa ryhmän jäsenet hyvästelevät toisensa, tunteet ovat vahvasti ja voimakkaasti esillä ja ne vaihtelevat helpotuksesta masennukseen. (Kopakkala 2005, 51.)

3 KOULULUOKKA

Koululuokassa on usein erilaisia rooleja ja ne muodostuvat ryhmän aloittaessa toimintansa. Tämän kaltaista ryhmää, joka tapaa toisiansa säännöllisesti kutsutaan sekundaariryhmäksi. He eivät välttämättä ole henkilökohtaisesti hyvin tiiviitä ryhmänä, mutta heillä on yhteinen tavoite, päämäärä ja tässä tapauksessa se on opintojen edistäminen ja peruskoulun läpi käyminen. Tässä vaiheessa nuoruutta sekundaari ryhmä on tärkeä, koska se voi myös muuttua juuri vertaissuhteiden ja niiden merkityksien takia primaariryhmäksi, joka pitää sisällään vahvoja tunnesiteitä ja myös on merkittävä nuoren toiminnan ja identiteetin muodostumiselle. (Antikainen, A., Rinne, R. & Koski, L. 2000, 18-19.) Nuori tarvitsee siis yhteisön ja tunteen kuulua johonkin, koska nuoruus on merkityksellistä oman minuuden luomisen aikaa. Yhteisöllisyys tarkoittaa ihmisten keskinäistä yhteenkuuluvuutta, sosiaalisen solidaarisuuden kehittymistä. Sympatia, mutta paremmin tunnettuna, empatiakyky on

ihmiselle tarpeellinen, kun halutaan ymmärtää toista ihmistä. Empatia on kykyä tunkea mielihyvää tai mielihäpä, sen johdosta jos toinen ihminen tuntee näitä tunteita. Moraali liittyy empatiakyvyn kokemiseen, koska moraalii on oman itsekkyyden ylittävää toimintaa toisten hyväksi. Jos empatiakyky puuttuu ihmiseltä kokonaan, ei hän kykene myöskään aitoon moraaliseen toimintaan (Pentti 106,2003.) Ihmiselle on tarvehierarkiateorioiden mukaisesti luonteenomainen tarve liittyä muihin, kuulua erilaisiin yhteisöihin ja tällöin sympathy laajenee myös ryhmässä yhteenkuuluvuuden tunteeksi ja ilmenee yhteisöllisinä arvoina. (Pentti 107, 2003.).

3.1 Ystävyyssuhteiden merkitys

Hyvät ihmissuhteet ovat merkittäviä nuoren henkiselle hyvinvoinnille ja tasapainoisen persoonan rakentumiselle. Elämälle tuo tarkoitusta kuuluu johonkin, olla arvostettu, rakastettu ja kunnioitettu. Nuoruudessa ystävyyssuhteet ovat tärkeitä jo aiemmin mainitun identiteetin rakentumisessa mutta myös itsetuntemuksen ja itsetunnon vahvistavina tekijöinä. Ystävyyssuhteiden merkittävyys korostuu nuoruudessa, jolloin nuori hiljalleen irtautumassa vanhemmistaan ja itsenäistymässä. Ystävien merkitys korostuu myös suurimmissa ryhmissä, jolloin ryhmän hyväksyntä ja sen arvot voivat nousta tärkeämmiksi kuin vanhempien näkökulmat. (Aho & Laine 2004, 175- 180.)

Mannerheimin lastensuojeluyhdistyksen verkkosivujen mukaan, hyvä yhteisö, mihin yksilöt kuuluvat kuten koululuokka, on täynnä toisiaan kunnioittavia yksilöitä. Erilaiset yksilöt rikastuttavat koko yhteisöä. Ryhmän jäsenten väliset suhteet vaikuttavat oppilaan koulu ja vapaa-aikaan. Koulu vaikuttaa merkityksellisesti nuorten vuorovaikutussuhteisiin. Vertaisryhmällä on merkitystä myös siten, että jos lapsi tai nuori on torjuttu vertaisryhmässään niin hän ei pääse harjoittelemaan vuorovaikutustaitojaan ja kehittämään niitä. Hänelle alkaa muodostua negatiivinen kuva itsestään ja muista. Hänellä ei ole myöskään myönteistä vuorovaikutusta ryhmässä, kun nuori tuntee näin ei hän voi kehittää sosiaalisia suhteita negatiivisten tuntemusten ja kokemusten takia. (MLL 2012.)

Jos koululuokassa ei ole samanhenkisiä yksilöitä voi kokea itsensä yksinäiseksi. Sosiometrinen asema vaikuttaa myös luokassa olevaan asemaan ja muiden hyväksynnän saamiseen. Lapsuudessa jo hyväksytyksi tai hylätyksi tuleminen vaikuttaa myös tulevaisuuteen ja lapsen sekä nuoren käsitykseen itsestään.

Newcombin, Bukowskin, & Patteen mukaan suositut lapset ovat vertaisryhmässään eli esimerkiksi koululuokassaan pidetyimpiä, parhaita ystäviä, kognitiivisesti kyvykkäämpiä ja vähemmän aggressiivisiä kuin taas keskivertoasemassa olevat luokkalaiset. Kun suosituilla lapsilla on keskimääräisesti paremmat sosiaaliset ja ongelmanratkaisu taidot, enemmän positiivisia ja piirteitä sekä ystävyysuhteita ne ehkäisevät myös häiritsevää käyttäytymistä ja yksinäisyyttä. He pystyvät saavuttamaan ihmissuhteisiin liittyviä tavoitteita ja myös pitävät suhteita positiivisesti yllä. Kun puhutaan torjutuista lapsista ja heidän ominaisuuksistaan ne ovat täysin vastakkain suosittujen lasten ominaisuuksien kanssa. Heillä on mm. vaikeuksia kaikkien aggression osa-alueiden kohdalla kuten häirintä, fyysinen aggressio ja negatiivinen käyttäytyminen. Heiltä myös puuttuu kyky aggressiivisen käyttäytymisen tasapainottamiseen. (Newcomb, Bukowski & Pattee, 1993).

Salmivallin (2005) mukaan lapset ovat joko aggressiivisia tai vetäytyviä, mutta eivät molempia. Vetäytyminen aiheuttaa depressiota ja ahdistumista.

Kuula (2000,155-156) on tarkastellut oppilaita sosiaalimetrisen aseman perusteella ja koulun merkitystä syrjäytymisprosessissa. Sosiometrisen aseman hän määrittelee siten, onko lapsi tai nuori epäsuosittu luokallaan. Hänen mukaansa suurimmassa syrjäytymisvaarassa ovat monioireiset sekä käyttäytymishäiriöiset pojat, mutta myös oppilaat joilla on oppimisvaikeuksia. Juuri nämä oppilaat ovat Kuulan mukaan myös luokassa torjuttujen asemassa. Kun taas oppilaat joilla on oppimisvaikeuksia ovat luokassaan hyväksytympiä, vaikka taas heidän sosiaalinen statuksensa on luokan keskiarvoa alhaisempi.

4 KOULUVIIHTYVYYS

Kouluviihtyvyydellä tarkoitetaan kouluelämän laadukkuutta ja koulunkäynnin kokonaisvaltaista mielekkyyttä erityisesti oppilaan itsensä kokemana.

Kouluviihtyvyys on moniosainen aihealue joka pitää sisällään viihtymisen koulussa myönteisten sekä myös kielteisten kokemusten mahdollistajana koulun arjessa kuten oppimistilanteissa ja sosiaalisten suhteiden muodostumisessa sekä myös näiden suhteiden vaikutuksen yksilötasolla. (Linnakylä 1993; Linnakylä & Malin 1997; Olkinuora ja Mattila 2001, 20.) Koulun arkeen liittyvien toimintojen, asioiden ,kokemusten ja merkittävyyden kokemista juuri nuoren itsensä kokemana ja juuri

oppilaan asenteisiin, tarpeisiin ja tunnetiloihin vedoten. (Kannas, Välimaa, Liinamo & Tynjälä 1995).

Kouluviihtyvyyteen liitetään useita tekijöitä. Yleisemmin voidaan eritellä kaksi tekijää joista, toinen on kouluympäristöön liittyvä kuten luokan koko, koulun sijainti ja oppilaan kokemus koulusta turvallisena paikkana. Huomiota kuitenkin herättävät oppilaan oma kouluviihtyvyyden kokemus ja sosiaalisten suhteiden merkittävyys sekä niiden laatu koulussa, joilla on merkitys esimerkiksi oppimiseen ja kouluun tulemiseen. Sosiaalisista suhteista puhuttaessa tässä tutkimuksessa tarkoitetaan oppilaiden keskinäisiä suhteita, niiden laatua sekä merkittävyyttä koulussa viihtymiseen. Tuloksia ei voida pitää yleisellä tasolla vaan tulokset kuvaavat ainoastaan tutkimuskohteena olleiden luokkien käsityksiä kouluviihtyvyydestä. Sarkomaan artikkelin mukaan, koulussa pärjääminen ja viihtyminen on sidoksissa oppilaan huoltajiin, terveisiin elämäntapoihin kuin myös oikeiden oppimistapojen löytämiseen sekä tarvittavan tuen saamiseen mm. erityis ja –tukiopetus, pienemmät ryhmäkoot, oppilaan ohjaaminen, opettajien täydennyskoulutus ja koulun ja kodin väliseen yhteistyöhön kehittämiseen. Suurin ongelma kouluissa kuitenkin on ajan riittämättömyys. Opettajilla ei ole aikaa antaa yksittäiselle oppilaalle ohjausta tai erityisopetusta, saati huomata yksittäisen oppilaan pahaa oloa ja selvittää ongelmia, jotka koskevat koko luokkaa esimerkiksi jatkuvissa koulukiusaamistapauksissa.(Sarkomaa, artikkeli, 2012).

Koulussa ja ryhmässä viihtyminen on tärkeää oppimistulosten ja myös jatko-opintohalukkuuden kannalta, jos koulussa ei viihdy ei myöskään opiskelu ole luontevaa. (Sarkomaa, artikkeli 2012.)

5 VERTAISUHTEIDEN MERKITYS KOULUVIIHTYYTEEN

Onko vertaissuhteilla merkitystä myös kouluarvosanoihin.Kavereilta saatu tuki oli yhteydessä hyviin arvosanoihin, koulusta pitämiseen ja siellä viihtymiseen (Samdal ym. 2004, 47.) Merkittävää on että, Pietarisen (1999) tutkimuksessa ala-asteelta yläasteelle siirtyneet oppilaat kokivat siirtymisen sitä onnistuneemmaksi, mitä paremmat sosiaaliset suhteet heillä oli luokkatovereihinsa. Asiat, joita pelätään tässä siirtymävaiheessa ovat useasti juuri sosiaaliset suhteet. Pietarisen tutkimuksessa oppilaat myös kokivat vertaisryhmän sosiaalisten suhteiden olevan joillekin jopa

merkittävin kouluviihtyvyyden tekijä ja opiskelu koettiin mielekkäänä. (Pietarinen 1999, 149-174.)

6 KOULUKIUSAAMINEN

Kiusaaminen on systemaattista vallan tai voiman väärinkäyttöä. Salmivallin mukaan kiusaamisen määritelmä on: ”Kiusaamisella tarkoitetaan yhteen ja samaan oppilaaseen toistuvasti kohdistuvaa tahallisen vihamielistä käyttäytymistä.” Näiden lisäksi kiusaamiselle on ominaista osapuolten epätasaväkisyys: kiusaaja on jollain lailla kiusattua vahvempi. Tämä voimasuhteiden ero voi perustua ikään, fyysisiin ominaisuuksiin tai resursseihin. Koulukiusaamisen erottaa muusta aggressiivisesta käyttäytymisestä nimenomaan se, että osapuolten roolijako ja keskinäiset voimasuhteet ovat varsin selkeät. Toinen on alistettu ja toinen alistaja, myös ryhmä tai koko koululuokka voi toimia alistajana ja nöyryyttäjänä. (Salmivalli 2003,10.)

Kiusaajien mielestä kiusattu voi olla esimerkiksi liian lahjakas, turhan hyvännäköinen, liian menestyvä, lihava,laiha, ujo, hänellä voi olla oudot hiukset tai pukeutumistyyli, tai hän voi olla kiinnostunut eri asioista kuin sosiaalisen yhteisön muut jäsenet. Syyksi kelpaa mikä tahansa ominaisuus, joka erottaa kiusatun muista. Joskus jo se riittää, että kiusattu on väärässä paikassa väärään aikaan.

Kiusaajat saattavat testata ja koetella kiusattua ja näin pyrkiä vahvistamaan omaa asemaansa sosiaalisessa yhteisössä kuten oman luokkansa keskuudessa. Kiusaamisen taustalla voi usein olla kateutta kiusattua kohtaan esimerkiksi uusista vaatteista, lahjakuudesta tai jostakin muusta ominaisuudesta. Myös oma epävarmuus, itsetunto-ongelmat, pelko oman sosiaalisen aseman menettämisestä, ymmärtämättömyys ja ennakkoluulot erilaisuutta kohtaan ovat usein kiusaamisen taustalla. (Lämsä 2009, 59-60.)

Mannerheimin lastensuojeluliiton sivuston mukaan koulu vaikuttaa selvästi nuorten vuorovaikutussuhteisiin, kun ihminen saa valita vuorovaikutuskumppaninsa hän hakeutuu automaattisesti sellaisten ihmisten seuraan, joilla on samoja mielenkiinnonkohteita, arvo ja – ajattelumaailma. Koulussa kuitenkin ohjaaminen vertaisryhmiin tapahtuu ulkoapäin, eikä nuori voi vaikuttaa vertaistensa valinnassa luokalleen. Tämän takia nuorelle muodostuu monia erilaisia vuorovaikutussuhteita, jotka eivät aina onnistu. Ystävyysuhteet myös auttavat viihtymään koulussa, sekä

myös parantavat nuoren hyvinvointia. Koulun alkaessa on luotu jo mahdolliset ensimmäiset ystävyysuhteet ja näiden suhteiden merkitys vain kasvaa iän myötä. Ne, joilla on ystäviä suhtautuvat yleensä myönteisemmin myös kouluun ja opiskeluun.. Kun taas ne, joilla ei ole yhtään ystävää suhtautuvat negatiivisesti koulunkäyntiin. Koulukiusaamisen ennaltaehkäisemissä jo yksi vastavuoroinen, myönteinen, läheinen ja tasavertainen ystävyysuhde, voi suojata kiusaamiselta. (MLL 2012.)

Mannerheimin lastensuojeluliiton verkkojulkaisun mukaan, noin 8 %:lla pojista ei ole ystävää, jolle kertoa vaikeita asioita. Nuoret, joilla ei ole luottamuksellista ja vastavuoroista ystävyysuhdetta ovat selvästi kiusattuja kuin muut. Hyväkään nettiystävä ei näyttäisi verkkojulkaisun mukaan pienentävän riskiä tulla kiusatuksi koulussa. (MLL 2012, 15).

6.1 Ryhmässä vallitsevat roolit

Kaikilla oppilailla on tietty rooli koululuokassa, jokaiselle on oma paikkansa ryhmässä, mutta jos jokin muuttuu ja otamme toisen paikan ja myös roolin. Rooli muuttuu kun esimerkiksi hiljainen henkilö laitetaan johtamaan koko ryhmän projektia. Alkuun rooli syntyy luokassa ensisijaisesti ryhmän, ei yksilön, ehdoilla. Ryhmä antaa yksittäiselle oppilaalle roolin, ja oppilaan odotetaan käyttäytyvän roolin mukaisesti.

Roolit vaikuttavat olevan suhteellisen pysyviä. Kuitenkin mitä varhaisemmin roolit tiedostetaan, sitä helpompaa on vaikuttaa rooleihin ja pyrkiä muuttamaan niitä. Oppilailla on kiusaamistilanteissa erilaisia rooleja. Näissä rooleissa ei ole kyse persoonallisuuspiirteistä eikä pysyvistä ominaisuuksista. Roolit syntyvät suhteessa ryhmän muiden jäsenten odotuksiin ja tarpeisiin, ja yksilö voi myös joutua tiettyyn rooliin tahtomattaan. Näiden roolien muodostus tapahtuu aina kun uusi ryhmä tapaa toisensa kuten esimerkiksi alakoulusta siirtyessä yläkouluun, ellei luokka pysy samana. Jokaisella oppilaalla on tiettyssä ryhmässä kuten juuri vaikka koululuokassa, omanlainen sosiaalinen asema eli status, joka vaikuttaa ryhmien syntyyn. Yleisesti lasten ja nuorten ryhmien tutkimuksessa puhutaan suosituista, torjutuista, keskimääräisessä asemassa olevista, huomiotta jätetyistä ja ristiriitaisessa asemassa olevista henkilöistä (Coie, Dodge & Kupersmidt 1990.)

Tutkimusten mukaan suosittujen lapsien osuus on yleensä noin 10-15 prosenttia peruskouluikäisistä lapsista. Torjutuksi tulleiden oppilaiden osuus on myös samalla tasolla. (Salmivalli 1998, 14–15.) Sosiaalinen käyttäytyminen vaikuttaa tähän sosiaaliseen asemaan. Esimerkiksi suosittu lapset ovat sosiaalisempia ja kognitiivisesti kehittyneempiä kuin keskimääräisessä asemassa olevat. Heillä näyttää olevan kyky myönteisten suhteiden ylläpitämiseen. Torjutut lapset taas ovat vetäytyvämpiä ja kognitiivisesti taitamattomampia verrattuna suosittuihin tai keskimääräisessä asemassa oleviin. (Salmivalli 2005).

Myös Laine (2005, 124) toteaa saman asian. Hänen mukaansa sosiaalisen statuksen määräytyminen perustuu lähinnä persoonallisuuspiirteisiin ja käyttäytymistapoihin.

Sosiaalinen taitavuus muodostaa pohjan muiden hyväksynnälle. Erityisesti pro sosiaalisuus ja yhteistoimintataidot ennustavat suosikkiasemaa. (Laine 2005, 124.)

6.2 Kiusaajan rooli

Mannerheimin lastensuojeluliiton mukaan, kiusaamistilanteessa tunnistetaan koululuokasta tai mistä tahansa ryhmästä paitsi uhreja ja kiusaajia, myös niin sanottuja apureita, kannustajia, puolustajia sekä sivusta-seuraajia. Kiusaaja on aktiivinen ja aloitteellinen, kiusaamistilanteiden päätekijä. Kiusaajia on oppilaista n. 7- 10 %. (MLL 2011.) Erityisopettajat Sirpa-Maija ja Reijo Harjunkoski (1994, 35) ovat tutkineet kiusaajan piirteitä sosiaalisessa yhteisössä. Yhteinen piirre on aggressiivinen käyttäytyminen, joka kohdistuu niin ikätovereihin kuin aikuisiinkin koulussa, sekä usein vanhempiin kotona. Keskimääräisesti kiusaaja suhtautuu myönteisemmin väkivaltaan ja väkivaltaisten keinojen käyttöön kuin muut oppilaat. Muiden alistaminen on luontainen piirre kiusaajassa, hän nauttii muiden alistamisesta ja haluaa käyttää valtaa luokassa. Kiusaaja on usein impulsiivinen, epäempaattinen ja helposti ärsyyntyvä. Mistä tällainen kiusaajan aggressiivisuus johtuu? Salmivallin (2003, 78) ja Olweuksen (1992, 41) mukaan aggressiivisuus kehittyy sellaisessa ympäristössä, jossa lapsi näkee aggressiivisia malleja, ja jossa hänen aggressiivisuutensa sallitaan.

Myös vanhempien ja erityisesti äidin emotionaalinen perusasenne lastaan kohtaan on tärkeä. Jos se on luonteeltaan negatiivinen, nostaa se riskiä, että lapsesta tulee

myöhemmin aggressiivinen muita ihmisiä kohtaan. (Harjunkoski & Harjunkoski 1994, 37–38.)

Toisin kuin ajatellaan, kiusaajan minäkuva eli hänen kokemuksensa itsestään on suhteellisen myönteinen. Kiusaaja liittyy omaan minäkuvaansa aggressiivisuuden, se on osa häntä ja näin hän tuntee toimintansa olevan hyväksyttävää. Kiusaaja tuntee olevansa hyvä ja kova tyyppi. Se näkemys, että kiusaajalla olisi alhainen itsetunto ja kovapintaisuuden alla olisi ahdistunut ja turvaton lapsi tai nuori, ei saa tukea tutkimuksista. (Harjunkoski & Harjunkoski 1994, 36.) Tutkimusten valossa näyttäisikin siltä, että kiusaajien itsetunto olisi keskimääräistä parempi. Salmivallin tutkimusten mukaan kiusaajille tyypillistä on itsekorostus, ja kiusaamiskäyttäytyminen voidaan siten nähdä yhtenä itsekorostuksen muotona. (Salmivalli 1998.)

Yleensä kiusaaja syyttää toiminnastaan uhria, uhri ärsyttää ja provosoi kiusaajaa. Kaveripiirissä kiusaaja on suositumpi kuin uhri. Kiusaajalta puuttuu kyky myötäelämiseen, hän ei pysty kuvittelemaan miltä uhrista tuntuu. Kiusaaja ei koskaan toimi yksin, vaan hänellä on aina takanaan kaksi tai useampi henkilö tukemassa kiusaamista. Kiusaajina toimivat todennäköisemmin pojat kuin tytöt. Toisaalta kiusaajatyttöjä on vaikeampi tunnistaa, koska tytöt pystyvät piilottamaan kiusaamisen, kiusaaminen on epäsuoraa. Tyypillistä kiusaajaa kuvaavat piirteet ovatkin yleistettävissä ennemminkin poikakiusaajiin, koska kiusaavien tyttöjen piirteitä tunnetaan vielä huonosti. (Olweus 1992, 56.)

6.3 Kiusaajan kumppanit

Kiusaajalla on useasti kaveri, tai kaveripiiri joka antaa voimaa ja varmuutta toimia kiusaajalle. He ovat kiusaamisrooleissaan apureita jotka eivät ole itse varsinaisia aloitteentekijöitä vaan avustavat kiusaajaa eri tavoin. Mannerheimin lastensuojeluliiton verkkosivuston mukaan apureita on myös 7-10 % oppilaista. Apurina saattaa olla sellainen oppilas, joka pelkää itse joutuvansa kiusatuksi. Hän ajattelee, että kun hän auttaa kiusaajaa, jotta häntä itseään ei kiusataisi. Toinen hyväksyvä rooli on kannustajien ryhmä. Heitä on yleensä pieni ryhmä tai kokonainen luokka. He kerääntyvät paikalle katsomaan ja naureskelemaan. He tarjoavat kiusaajalle myönteistä palautetta esim. ilmein ja sanallisesti. Kannustajia on 15–20 %

oppilaista. Suurin hyväksyvä ryhmä muodostuu joukosta hiljaiset hyväksyjät ovat oppilaita, jotka vetäytyvät syrjään kiusaamisesta ja ovat kuin eivät kiusaamista huomaisikaan. He ehkä haluaisivat kiusaamisen loppuvan, mutta eivät uskalla puuttua asiaan. Hiljaisia hyväksyjä on oppilaista 25–35 %. (MLL 2011.) Tarkemmin roolit Salmivallin (1998) mukaan ovat, että kiusaajan apuri on mukana prosessissa lähinnä avustajana tai seuraajana. Hän ei kuitenkaan tee varsinaista aloitetta kiusaamiseen.

Salmivallin (1998) mukaan apuri on kuitenkin erittäin taipuvainen osallistumaan jo alkaneeseen kiusaamiseen. Vahvistajalta kiusaaja saa positiivista palautetta. Tämän roolin edustajat ovat kiusaamisen yleisöä, jotka vahvistavat toimintaa huudoin ja naurahduksin.

Uhrin puolustaja on kiusatun oppilaan puolella. Hän pyrkii saamaan kiusaamisen loppumaan tai hän voi tukea uhria jollain muulla tavalla. Ulkopuoliset pysyttelevät koko kiusaamisprosessin ulkopuolella. (Salmivalli 1998, 51–53.) Näiden roolien taustalle ei liity sellaisia persoonallisuuspiirteitä kuin esimerkiksi kiusaajan roolia luonnehtiva aggressiivisuus. Lapsi saattaa toimia kiusaajan vahvistajana ilman, että itse edes ymmärtää sitä tai että hyväksyisi kiusaamisen. (Salmivalli 1998, 52–53.) Passiiviset kiusaajat voivat hakea omalle itsetunnolle vahvistusta seuraamalla kiusaajaa, joka usein on peloton ja rohkea. Tavallaan epävarmuus saa heidät matkimaan kiusaajaa. (Harjunkoski & Harjunkoski 1994, 36–37.)

7 MIKSI JUURI MINUA KIUSATAAN?

Mannerheimin lastensuojeluliiton verkkosivuilla määritellään kiusaamisen kohteeksi joutuneet. Kiusaamisen kohteeksi joutuneita ei huomata ikinä, heidät jätetään kaiken ulkopuolelle. Jos kiusattu henkilö huomataan joskus, häntä nimitellään, solvataan, puhutaan hänelle halveksuvasti ja tehdään hänellä ilkeitä asioita. Kiusatuksi joutuneet pojat ovat ruumiinrakenteeltaan heiveröisempiä kuin kiusaajansa. Kiusatuilla pojilla voi olla harvinaisempi harrastus tai mielenkiinto johonkin muuhun asiaan kuin vertaisryhmän muilla pojilla ja hän tulee hyvin toimeen erityisesti äitinsä kanssa. Kiusattu on oppilas, joka joutuu toistuvasti muiden kielteisen toiminnan kohteeksi ja joka on jollain tavoin puolustuskyvytön kiusaajiinsa nähden. MLL: n mukaan kiusattuja 5-15 % (MLL 2011.)

Edu.fi - sivuston mukaan tutkittaessa, millaiset lapset todennäköisimmin päätyvät koulukiusaamisen uhreiksi tai kiusaajiksi, ei ole löydetty sellaisia yksilön ominaisuuksia, jotka yksiselitteisesti selittäisivät roolin muotoutumista. On havaittu, että esimerkiksi ulkoiset ominaisuudet, kuten punaiset hiukset, pienikokoisuus tai ylipaino, eivät ainakaan yksinään selitä kiusatuksi joutumista, ei myöskään koulumenestys. (Edu.fi 2011.) Tyypillisin uhri näyttää olevan hiljainen, varovainen, herkkä ja syrjäänvetäytyvä; hänellä on heikko itsetunto, hän on ahdistuneempi kuin oppilaat yleensä ja kiusatuksi tullessaan hän puolustautumisen sijasta vetäytyy. Huomattavasti pienempi osa uhreista on helposti ärsyyntyviä, räjähdysherkkiä yksilöitä, jotka saattavat myös itse kiusata muita. (Olweus 1992). Kiusatuksi saattaa myös päätyä ihan tavallinen oppilas, jolla ei näytä olevan mitään erityistä toisista poikkeavaa piirrettä. Hänet vain jostain syystä valitaan uhriksi.

Harjunkoskien (1994, 27.) mukaan myös luokkaan tuleva uusi oppilas saattaa joutua kiusatuksi. Myös ulkomaalainen tai vierasrotuinen voi olla koulussa kiusattu oppilas. Kiusaamiseen liittyy aina erilaisuuden kohtaamista, joka tuottaa pelkoa. Tutkimustulosten mukaan vammaiset eivät kuitenkaan yleensä tule kiusatuksi. Vetäytyminen ja itkeminen on yleistä uhrin käyttäytymistä ala-asteella, ylemmillä luokilla uhri vetäytyy omiin oloihinsa, tuntee olonsa yksinäiseksi ja hylätyksi. Luokassa voi olla joku vielä heikompi ja avuttomampi oppilas, jota ei kiusata. Lapsen itsetunnosta ja sosiaalisuhteista riippuen, joku valitaan kiusaamisenkohteeksi. Joskus myös lapsen masennus voi johtaa kiusaamiseen. Kiusaamistilanteissa saattavat kiusatun ainoat ystävät kääntää selkensä ja siirtyä kiusaajien puolelle, koska he pelkäävät itse joutuvansa kiusatuiksi. Uhri tuntee häpeää siitä, että häntä kiusataan haukkumalla, nimittelemällä, arvostelemalla, fyysisesti ja jättämällä porukan ulkopuolelle. Uhrin itsetunto on heikko, ja vähitellen hänelle voi muodostua kielteinen kuva itsestään. Psykososiaaliseen kehitykseen vaikuttaa ryhmän hyväksyntä ja jos ryhmän hyväksyntää ei saavuta, haittaa se kehitystä ja minäkuva. (Harjunkoski & Harjunkoski 1994, 28.)

Kiusaamisen uhrit eivät ole aggressiivisia, niin kuin kiusaajat. Usein uhrit suhtautuvat väkivaltaan yleisesti kielteisesti. Jos uhri on poika, hän on yleensä fyysisesti heikompi kuin luokkatoverinsa. Näistä kiusatuista oppilaista käytetään nimitystä passiiviset

uhrit. Passiiviset uhrit viestittävät käyttäytymisellään toisille oppilaille olevansa arvottomia ja turvattomia. He eivät kosta, eivät reagoi aggressiivisesti tai reagoi solvauksiin. Tyypillinen tapa reagoida heille on vetäytyvä ja ahdistunut. Kiusatuiksi tulevien oppilaiden ongelmia lisää vielä se, että harvoin vanhemmat tai opettajat tietävät kiusaamisesta. (Harjunkoski & Harjunkoski 1994, 28.)

Kiusaamisen uhreiksi joutuvat usein myös pitkään tutkimaton ja laiminlyöty joukko masentuneita lapsia. Heillä on ongelmia sosiaalisessa toiminnassa sekä opillisessa kehityksessä. Surullinen, apaattinen olemus, koulussa vetämätön, saamaton ja keskittymiskyvytön oppilas ei ole usein opettajankaan suosiossa, joten hän joutuu helposti kiusatuksi. Oireiden takana voi olla syyllisyydentunteita ja halua tulla vahingoitetuksi. (Harjunkoski & Harjunkoski 1994, 28.)

THL:n sivuston mukaan kiusaamisella on tutkimusten mukaan vakavat ja pitkäkestoiset seuraukset. Kiusaaminen aiheuttaa vakavan syrjäytymisriskin ja on todettu, että kiusatuiksi joutuneilla lapsilla ja nuorilla esiintyy itsetunnon alenemista, masentuneisuutta, ahdistusta sekä jopa itse tuhoisia ajatuksia, jo masentuneet lapset jotka joutuvat kiusatuiksi eivät pääse masentuneisuuden kehästä pois. (THL 2011.)

On jo aiemmissa tutkimuksissa todettu, että pojat kiusaavat tyttöjä enemmän. Minkälaisia pojat ovat sitten uhreina? Kiusatuiksi tulleet pojat ovat jo pienenä olleet herkkiä, varovaisia lapsia eli äidinpoikia. On myös todettu, että koulukiusattujen poikien suhteet vanhempiansa, erityisesti äitiin, ovat hyvin läheiset. Äidit voivat joskus jopa huolehtia liikaa pojistaan. Ylihuolehtiminen voi olla sekä kiusaamisen syy että sen seuraus. Vanhemmat voivat omalla toiminnallaan vähentää riskiä, jotta heidän lapsensa ei joutuisi kiusatuksi. Kiusaamisen uhrit ovat tavanomaista tiiviimmässä riippuvuussuhteessa vanhempiansa, on tärkeää, että vanhemmat tukevat lapsen riippumattomuutta, luottamusta omiin kykyihin sekä taitoa pitää puolensa tovereiden joukossa. Näin lapsi ja nuori saa itsevarmuutta ja rohkaistuu myös puolustamaan itseään. (Harjunkoski & Harjunkoski 1994, 28.)

7.1 Pieni provosoiva uhrien- ryhmä

Tälle ryhmälle on ominaista aggressiivisuus, ahdistuneisuus, lyhytjännitteisyys ja keskittymisvaikeudet koulussa. He käyttäytyvät siten, että saavat luokkatoverinsa ärsyyntymään ja hermostumaan. Provosoiva uhri vaikuttaa voimakkaammin koko ryhmään kuin passiivinen uhri, yliaktiivinen käyttäytyminen yleensä provosoi luokan muita oppilaita kiusaamaan provosoivaa uhria. Provosoiva uhri saa muut hermostumaan hänen käyttäytymiseensä ja he alkavat suhtautua uhriin kielteisesti. Uhri voi myös itse olla kiusaaja, vaikka muut kiusaisivat häntä itseäänkin. Onko kiusattu lapsi itsekin provokatiivisesti aggressioihin turvautuva, ei aina välttämättä olekaan niin selvää kuin voisi luulla. Hänen asemansa omissa vertaisryhmissään on yleensä varsin epävakaa. Hän ei useinkaan ole kovin suosittu toveripiirissään, jolloin hänellä ei ole paljoakaan puolustajia. Tällöin on helposti vaarana, että hänen käyttäytymisensä tulkitaan aggressiiviseksi, riippumatta siitä kuinka hän eri tilanteissa käyttäytyy. Kun tähän vielä liittyy kiusaajan taholta tuleva, alati vaaniva, potentiaalinen kiusatuksi tulemisen uhka, ei liene ihmekään, että on ”helpompaa” liittyä kiusaajiin kuin asettua yleistä mielipidettä vastaan. Kiusaajauhri on siis joutunut kierteeseen, josta ulospääsy näyttää todella hankalalta. Tekipä hän käytännössä mitä tahansa tai toimisi miten tahansa, aina hänen käyttäytymisestään ja reaktioistaan löydetään jotain moitteen sijaa, joka riittää verukkeeksi uuden kiusaamisepisodin aloittamiselle. (Salmivalli 1998, 103 - 104; Salmivalli & Teräsahjo 2002, 112.) Provosoivaa uhria onkin hankala tunnistaa, eikä uhrin prototyyppiä välttämättä löydy. Kuitenkin olennaisinta on se, ettei kiusan uhri pysty itse lopettamaan häneen kohdistuvaa simputusta. Tähän uhri tarvitsee aikuisen ihmisen apua, eikä lasta tai nuorta pidä jättää yksin miettimään syntynyttä tilannetta. (Harjunkoski & Harjunkoski 1994, 29.)

7.2 Kiusaamisen muodot

Kiusaamisen muodot ovat; koulukiusaaminen, nettikiusaaminen, väkivaltainen eli fyysinen, joka on myös suora aggressiokiusaamistapa, henkinen kiusaaminen kuten esimerkiksi verbaalinen tapa ja hiljainen kiusaaminen. Usein kiusaaminen käsitetään aggressioksi, vaikka kiusaaja ei välttämättä ole kiusatessaan aggressiotilassa. Usein kiusaaja saattaa toimia hyvinkin rauhallisesti ja harkitusti. Voidaankin sanoa, että

kiusaaminen on tapa, jolla kiusaaja yrittää pönkittää asemaansa, dominoida tai tuoda itseään esiin toveriryhmässä. Kun aggressio voidaan jakaa pro aktiiviseen ja reaktiiviseen aggressioon, kiusaamisen tyyppinen aggressio kuuluu näistä pro aktiivisen aggression piiriin. Pro aktiivisella kiusaamisella tarkoitetaan tapaa, jolla pyritään vaikuttamaan muihin ja saavuttamaan päämääriä. Reaktiivinen aggressio taas määritellään aggressioksi, joka ilmenee kun oppilas ärsyyntyy muista ja alkaa kiusata muita kuten provosoiva uhri. (Salmivalli 1998, 31–32.)

Minkälaisia vaikutuksia sitten erilaisilla kiusaamistavoilla on uhriin? Saarikoski tarkastelee yhteisöväkivallan aiheuttamia seurauksia uhrille ne kerrotaan oireiden ja sairauksien merkeissä. Yhteisöväkivalta aiheuttaa sosiaalisia ja taloudellisia vahinkoja, mutta ennen kaikkea sen kerrotaan aiheuttavan psyykkisiä sairauden oireita: masennusta, ahdistusta, lamaannusta, eristymistä ja yksinäisyyttä, syömishäiriöitä, epäluuloa, pelkoa, katkeruutta, vieraantumista, todellisuudentajun häiriöitä, vainoajatuksia, itsesyytöksiä, itse vihaa ja itse tuhoisuutta. (Saarikoski 2006, 142.)

8 TYTTÖJEN JA POIKIEN KIUSAAMISMÄÄRITELMÄT

Kiusaaminen tyttöjen ja poikien kesken on erilaista. Voidaan erottaa kaksi erilaista tapaa kiusata; jaottelu tehdään usein suoran ja epäsuoran aggression välille. Suoralla aggressiolla tarkoitetaan kiusaamista, joka kohdistuu suoraan kohdehenkilöön, jota halutaan vahingoittaa. Suoraa aggressiota esiintyy fyysisenä (lyöminen, potkiminen) tai verbaalisena (haukkuminen, pilkanteko). Epäsuorassa aggressiossa käyttäytyminen kohdistuu uhriin kiertoteitse. Esimerkiksi sosiaalinen manipulointi on yksi epäsuoran aggression ilmenemistapa. Kiusaaja pyrkii kääntämään ryhmän jäsenet kiusattua vastaan, esim. juoruilemalla tai sulkemalla ryhmästä. Kumpikin sukupuoli käyttää molempia tapoja, mutta pojilla suora aggressio on yleisempi tapa kiusata, kun taas tytöillä kiusaaminen on hienovaraisempaa ja huomaamattomampaa epäsuoraa. Usein opettajilta jääkin tyttöjen epäsuora kiusaaminen huomaamatta. (Salmivalli 1998, 2.)

”Jossain vaiheessa mulla oli jo sellainen olo että mä pidin itse itseäni huorana ja jopa ”totuin” siihen nimittelyyn. Samalla itsetunto laski ja mä vihasin itseäni ja kaikkea

itsessäni, mä tosiaan ajattelin olevani se rumaläskipersehuora mikä mä sain kuulla olevani joka välitunti monta kertaa” – Koko koulun syntipukki, ote Saarikosken kirjasta (Saarikoski 2006, 99.)

Kuoppalan ja Vikströmin (1999) tutkimuksessa yleisimmät kiusaamistavat olivat haukkuminen ja nimittely kaikilla kolmella tutkitulla koululla. Fyysisestä kiusaamisesta töniminen ja kamppaaminen olivat yleisimmät kiusaamistavat. Myös lyömistä ja potkimista esiintyi tutkimuksessa lähes yhtä paljon kuin tönimistä ja kamppaamista. Eniten kiusaamista tapahtui välitunneilla; erityisesti liikuntatunneilla, luokassa ja käytävillä kiusaaminen oli yleistä. Tutkimuksessa kävi ilmi myös, että tytöt kiusasivat enemmän koulumatkalla kuin pojat. (Kuoppala & Vikström 1999, 52–64.)

9 NUORISOTYÖ KOULUISSA

Koululla on tärkeä asema kasvatustyössä, koska koulussa tapahtuu yhteiskunnassa tarvittavien taitojen ja tietojen opettamista sekä asenteita. Koulun peruseriaate on tarjota opetusta ja yleissivistyksellistä tietoa, oppivelvollisuus velvoittaa käymään peruskoulun hyväksytysti läpi. Koululla on myös tarkoitus olla avoin ja vuorovaikutteinen paikka, sekä tarjota enemmän yhteisöllisyyttä, tasa- arvoa ja antaa mahdollisuus monipuoliseen kasvuun, oppimiseen sekä terveeseen itsetuntoon. (Perusopetus opetussuunnitelma perusteet 2012).

Yhteisöllisyyden lisäämisestä keskustellaan paljon ja koulun toimintaympäristö olisi sopiva myös arvojen tuomisessa lapsille ja nuorille, tässä olisi ihanteellinen mahdollisuus moni ammatilliseen yhteistyöhön nuorisotyön kanssa. Koulun ja nuorisotyön ammattilaisten yhteinen ja samanlainen esimerkki voisi olla myös nuorille viesti johdonmukaisesta ja yhteneväisestä kasvatuksen arvoista.

Nuorisotyö on nuorten sosiaalista vahvistamista, elämäntaitojen vahvistamista, syrjäytymisen ennaltaehkäisyä ja vuorovaikutussuhteiden harjoittelemista. Panostus nuoriin on myös sijoitus yhteiskunnan tulevaisuuteen. Koulunuorisotyö on siis koulussa tapahtuvaa nuorisotyötä ja se on suhteellisen uusi työmuoto. Koulunuorisotyö mahdollistaa nuorten kuulemisen ja ryhmäharjoitteiden

toteuttamisen, mikä edesauttaa nuoria tutustumaan uusiin ihmisiin ja luomaan uusia kontakteja. (Alli 2011). Nuorisotyön ammattilaisella on erilainen rooli ja lähestymistapa kuin opettajalla, mikä myös mahdollistaa matalankynnyksen nuorille tulla puhumaan aikuiselle. Tärkeää on myös koulun, vanhempien ja nuorisotyönlaitosten yhteistyö nuoren kasvun kannalta.

Kouluissa on toteutettu pitkään tapauskohtaista nuorisotyötä kuten, alakouluista yläkouluun siirtyville oppilaille luokittain ryhmäyttämistä ja erilaisia tapahtumia. (MLL 2012).

Nuorisotyön toimintamuodot kouluissa tulisivat olla pitkäkestoisia ja kouluissa toteutettaisiin tulevaisuudessa moni ammatillista yhteistyötä kodin, koulun ja koulussa toimivan nuorisotyön kesken. Nuorten yksilöohjausta nuorisotiedotuksen ja neuvonnan avulla sekä tukihenkilötoimintaa. Myös ryhmä – ja yhteisöllinen työskentelytapa tulisi olla osa koulujen arkea, kuten osallisuustoiminta, ryhmätoiminnot, sosiaaliset- ja vuorovaikutus ohjaukset, vertaisryhmätoiminta, erilaiset harrastustoiminnot ja niihin tutustuminen erilaisissa ryhmissä ja myös uusien tapojen löytyminen ryhmäyttämiseen muutenkin kuin vain ala ja yläkoulun nivelvaiheessa. (Peltomaa & Kolehmainen, 2010.)

10 TUTKIMUSPROSESSIN ETENEMINEN

Tutkimus toteutetaan Kotkan eräässä yläkoulussa kahdelle 9. luokan oppilaille kyselylomakkeella. Kohderyhmänä toimii tavallinen luokka ja musiikkiluokka.

10.1 Tutkimuksen tavoite ja kohdejoukko

Tutkimuksen tavoite on selvittää yläkoulun kahden yhdeksännen luokan oppilaiden kouluviihtyvyyttä omassa ryhmässään. Miten nuori kokee oman kouluryhmänsä vaikuttavan kouluviihtyvyyteensä.

Kyselylomaketta käyttäen kysytään kahdelta eri luokalta, musiikkiluokalta ja tavallisen luokan oppilailta, miten he kokevat viihtyvyytensä ryhmässään. Musiikkiluokalla olevat oppilaat ovat olleet kauemmin ryhmänä ja heillä on yhteinen

kiinnostuksen aihe, musiikki. Toinen ryhmä on aloittanut seitsemännellä luokalla toimimisen ryhmänä.

10.2 Tutkimuksen toteutus

Tutkimuksen toteutus tapahtuu kyselylomaketta käyttäen keväällä 2012. Strukturoidussa haastattelussa on lomakekaavakkeen kysymykset, väitteet ja esittämisjärjestys täysin määrätty. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2008, 203.)

Tutkimusmenetelmä on kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus. Valitun tutkimusmenetelmän tavoitteena on saada vastaus kysymyksiin, jotka pohjautuvat tutkimusongelmiin (Heikkilä 2005, 13).

Kouluviihtyvyyden määrittelyyn olen käyttänyt osaksi hyväkseni Konun (2002) tekemää mallia viihtyvyyteen vaikuttavista asioista kuten sosiaaliset suhteet ja koulukiusaaminen. Kouluviihtyvyyden tutkimisessa keskityn kahden eri luokan oppilaiden mielipiteisiin nykyisestä kouluviihtyvyydestään.

Kyselylomake on laadittu siten, että oppilaan oma mielipide osana ryhmää siinä vallitsevasta ilmapiiristä ja sen vaikutuksista omaan kouluviihtyvyyteen saadaan selville.

10.3 Tutkimusaineisto - analyysi

Tutkimusaineiston purku kävi jaotteleamalla molempien luokkien vastaukset omiin pinoihinsa. Kyselylomakkeet olivat myös alussa jo merkitty juuri luokkakohtaisesti, jotta tutkimustulosten vertailu ja säilyttäminen olisi selkeää ja tutkimusaineistosta löytäisi nopeasti tarvittavan tiedon. Saatuja tuloksia kuvailtiin sanallisesti ja havainnoillistettiin Excel-ohjelmalla laadituin kuvioin.

10.4 Aineisto ja sen analyysi

Kyselylomake (LIITE 1) koostui 16 monivalintakohdasta ja 5 avoimesta kysymyksestä. Avoimissa kysymyksissä kysyttiin lisätietoja edelliseen kysymykseen tai nuoren omaa käsitystä esimerkiksi luokkahengen merkityksestä koulussa viihtymiseen. Lomakkeessa oli monivalintakohtia, joissa väittämän vastausvaihtoehtoina oli Likertin asteikolla täysin samaa mieltä, samaa mieltä, en osaa sanoa, eri mieltä ja täysin eri mieltä (Likertin asteikko).

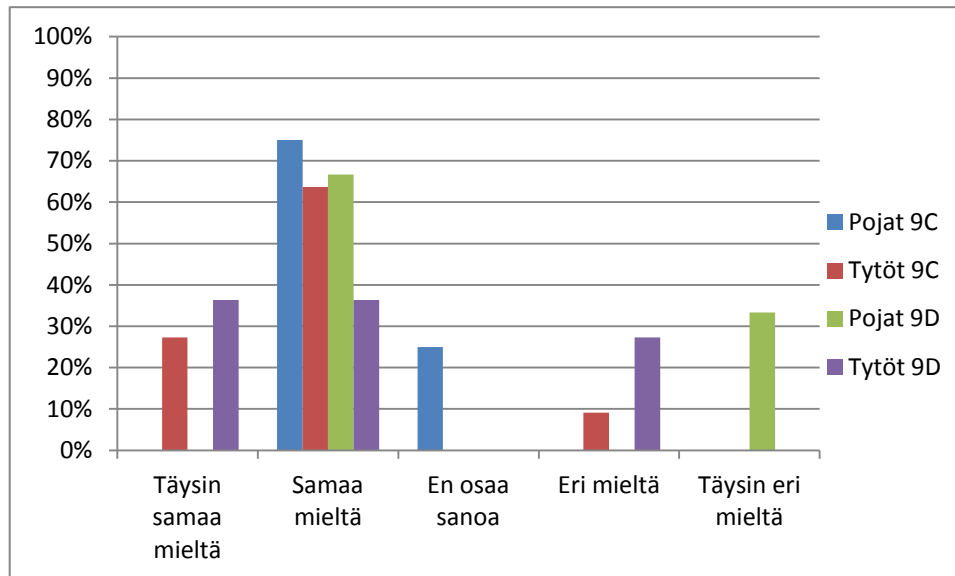
Kyselylomakkeen suunnittelussa on ollut tarkoitus ottaa huomioon kahden eri koululuokan kouluviihtyvyys tuntemuksia kuvaavia kysymyssarjoja avoimilla kysymyksillä selvittää oppilaan tuntemana koululuokan sosiaalisia suhteita ja niiden laatua. Kahden koululuokan vastauksia on analysoitu ja niitä on verrattu keskenään. Myös sukupuolten välisiä eroja on eritelty ja vertailtu keskenään.

14. TULOKSET

Kotkan peruskoulun kahdelta 9. luokan oppilailta suorittamaan kyselyyn vastasi 29 oppilasta. Vastaajista 7 oli poikia ja tyttöjä 21. Vastaajien vähäisyys saattoi osaksi johtua tutkimuksen toteutuksen ajankohtaan. Ajankohtana oli kevät. Kaikilta oppilailta ei ollut myöskään tullut lupalomaketta täytettynä määrättyyn ajankohtaan mennessä. (LIITE 5) .

Tuloksia tarkastellessa on huomioitava, että jokainen yksilö on erilainen ja myös yksilöt tekevät jokaisesta ryhmästä erilaisen.

Tutkimus osoitti ,että erityisesti musiikkiluokalla olevat kertovat viihtyvänsä hyvin luokallaan. 75 % musiikkiluokan pojista olivat samaa mieltä ja tytöistä 64 %, myös täysin samaa mieltä vastauksia oli tytöiltä 27 %. Vain 25 % musiikkiluokan pojista ei osannut sanoa kuinka hyvin he viihtyvät luokallaan ja tytöistä 9% oli eri mieltä väittämän kanssa. Tavallisella luokalla vastaukset jakautuivat pojilla 67 % samaa mieltä, 33 % täysin eri mieltä ja tytöillä 36 % täysin samaa mieltä, 36 % samaa mieltä ja 27 % eri mieltä. (Kuvio 9.). Tytöt viihtyivät koulussa paremmin kuin pojat. Tämän on todennut jo esimerkiksi Linnakylä (1993). Kiinnostavaa olisi tietää mitkä tekijät vaikuttavat eri sukupuolten viihtymiseen ja miksi juuri tytöt viihtyvät koulussa paremmin.

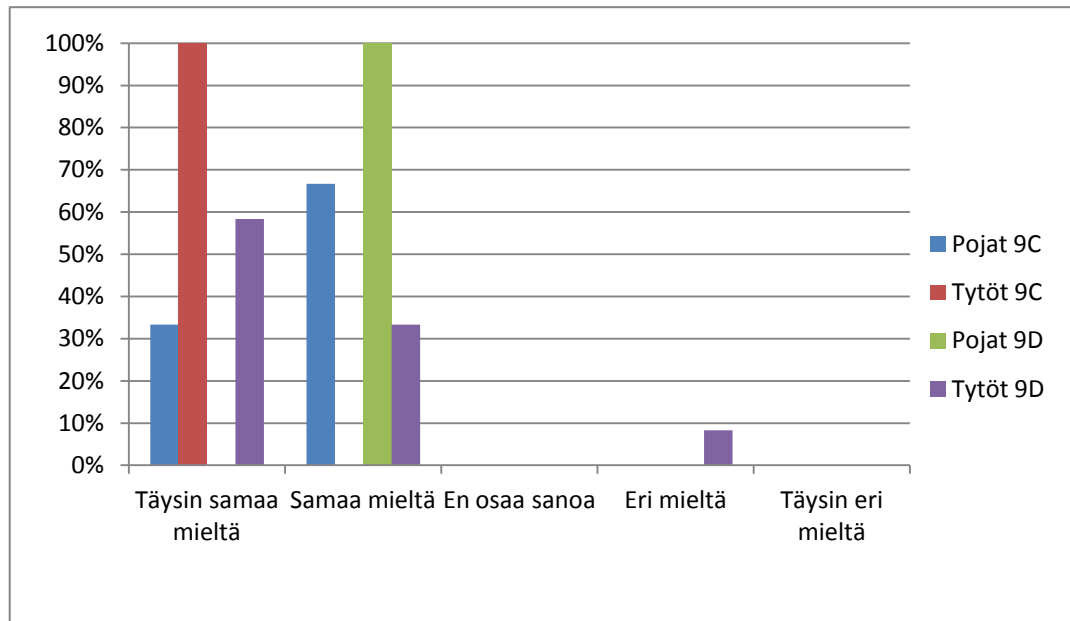


KUVIO 9. Koen viihtyvänä hyvin luokassamme

Mitä suositummaksi oppilas itsensä koki ryhmässä, sen paremmin hän myös viihtyi kokemansa mukaan koulussa.

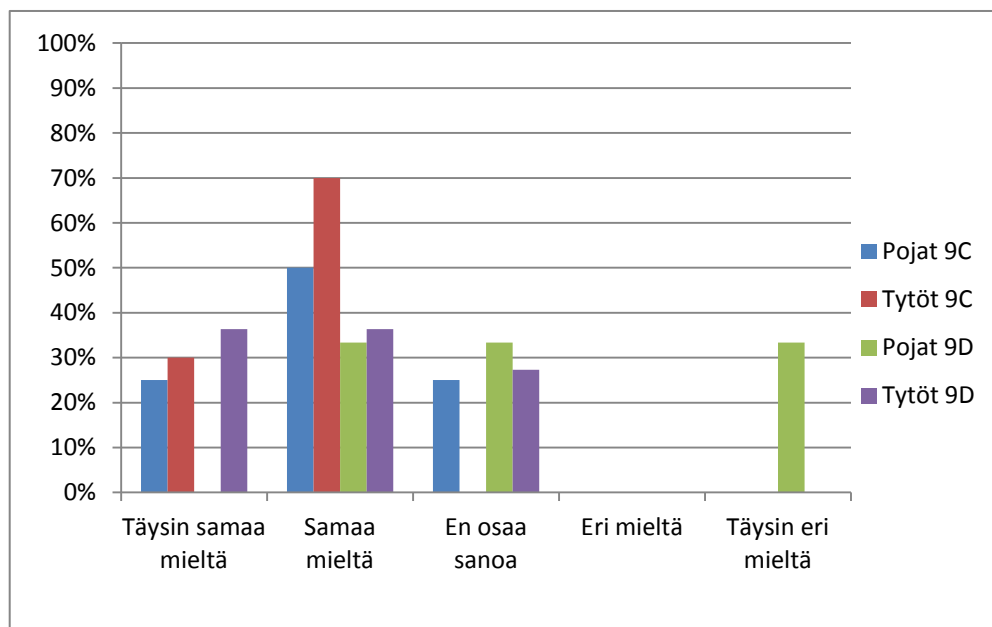
Pietarisen tutkimuksessa oppilaat myös kokivat vertaisryhmän sosiaalisten suhteiden olevan joillekin jopa merkittävin kouluviihtyvyyden tekijä ja opiskelu koettiin mielekkäänä. (Pietarinen 1999, 149-174). Myös tutkimuksessani totean, että sosiaaliset suhteet koettiin merkittävänä tekijänä koulussa viihtymiseen esimerkiksi turvallisuuden tunteena omien luokkalaisten parissa.

Opetus – ja kulttuuri- ministeriön verkkojulkaisussa, professori Kannas on ollut johtamassa tutkimusta koulukyselyä, jossa hän toteaa turvallisuudentunteen parantuneen. Oppilaista koki olonsa turvalliseksi koulussa 73 % vuonna 2010, vaikka turvallisuudentunne on kasvanut niin koulukiusaaminen on yleistynyt hieman vuosina 2006 -2010. (Kannas, 2012.)



KUVIO 1. Tunnen oloni turvalliseksi luokkatovereideni joukossa

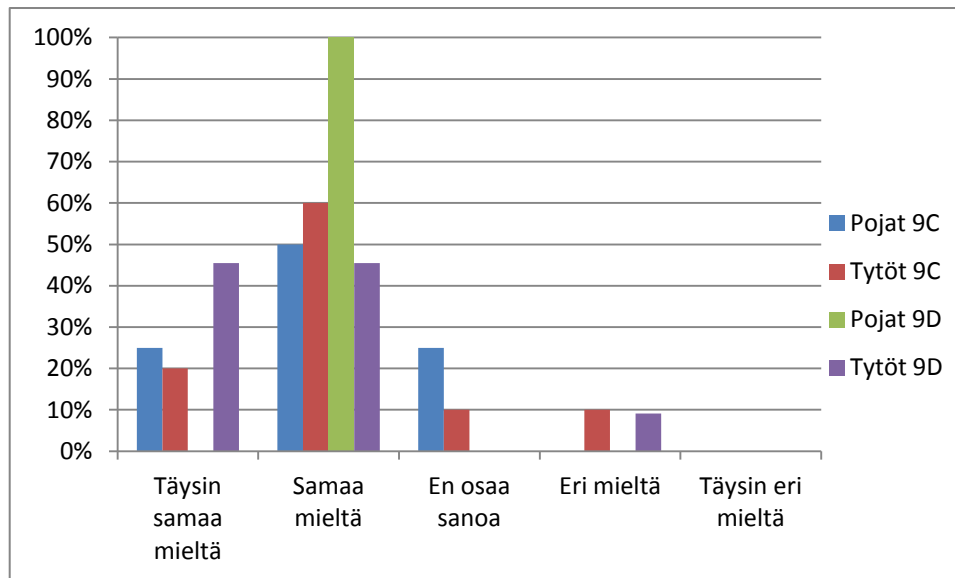
Myös luokkatovereiden auttaminen koulutehtävissä ja ongelmatilanteissa todettiin positiivisesti. Tavallisen luokan poikien vastaukset poikkesivat 33 % täysin eri mieltä vastaukseen. (Kuvio 2.)



KUVIO 2. Luokkani oppilaat auttavat toisiaan koulutehtävissä ja ongelmissa

Hyväksynnän saaminen vertaisryhmältä omana itsenään on tärkeä osa nuoren itsetunnon kehitykselle. Tavallisen luokan eli 9D:n pojat olivat kaikki samaa mieltä, että vertaisryhmä hyväksyy heidät juuri omana itsenään. Kun taas tavallisen sekä

musiikkiluokan tytöillä oli hajaantuneisuutta vastauksissaan. Musiikkiluokan tytöistä 10 % oli eri mieltä väittämän kanssa, tavallisen luokan tytöistä 9 % ja vain koko musiikkiluokalta vastauksia tuli myös valintaan ”En osaa sanoa” pojista 25 % ja tytöistä 10 %. (KUVIO 3.)

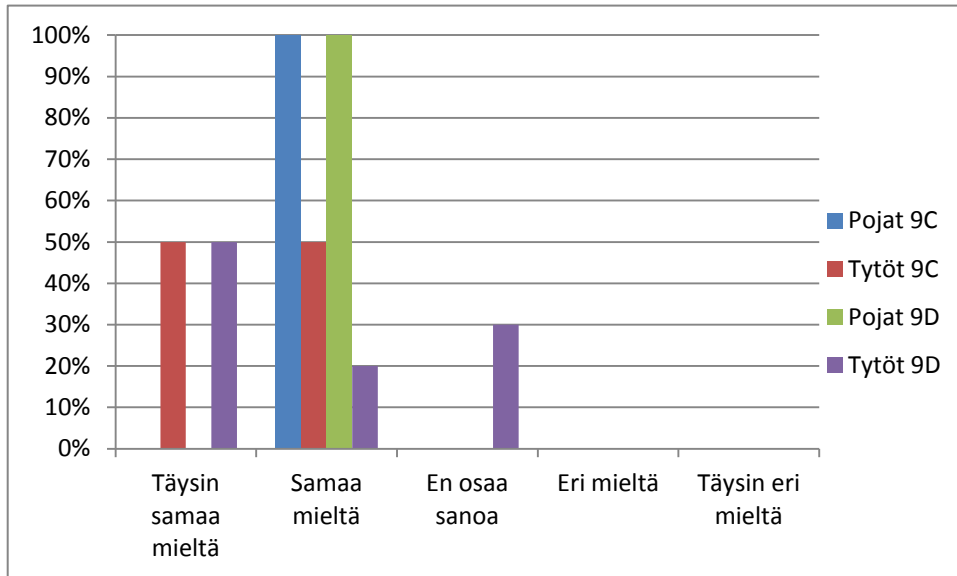


KUVIO 3. Luokkani muut oppilaat hyväksyvät minut sellaisena kuin olen

Suvaitsevaisuuteen liittyvässä väittämässä oli lähes kaikilta vastaajilta joko täysin samaa mieltä tai samaa mieltä vastaus. Vain 30 % 9D:n tytöistä ei osannut sanoa mielipidettään. Voidaan siis todeta, että ainakin tutkimukseen osallistujat ovat suvaitsevaisia erilaisuutta kohtaan. (KUVIO 4.) Tämä kysymys oli kohdennettu juuri luokkatovereihin, eli ovatko he oppineet hyväksymään toinen toisensa sellaisina kuin he ovat. Tässä tutkimuksessa selvisi myös, että kaikki pojat olivat molemmilta luokilta samaa mieltä väittämän kanssa. Kun taas tytöillä vastauksissa oli hajontaa. Tutkimuksen tuloksista voidaan päätellä, että pojat ovat suvaitsevaisempia ja tulevat toimeen paremmin erilaisten ihmisten kanssa, kuin tytöt. Tyttöjen vastauksista voidaan myös taas todeta kuinka luokasta erottuu nuori, joka ei tunne kuuluvansa luokkaan ja hän tuntee itsensä yksinäiseksi muiden luokkalaisten seurassa, eikä saa vertaisryhmältään tarvitsemaansa hyväksyntää.

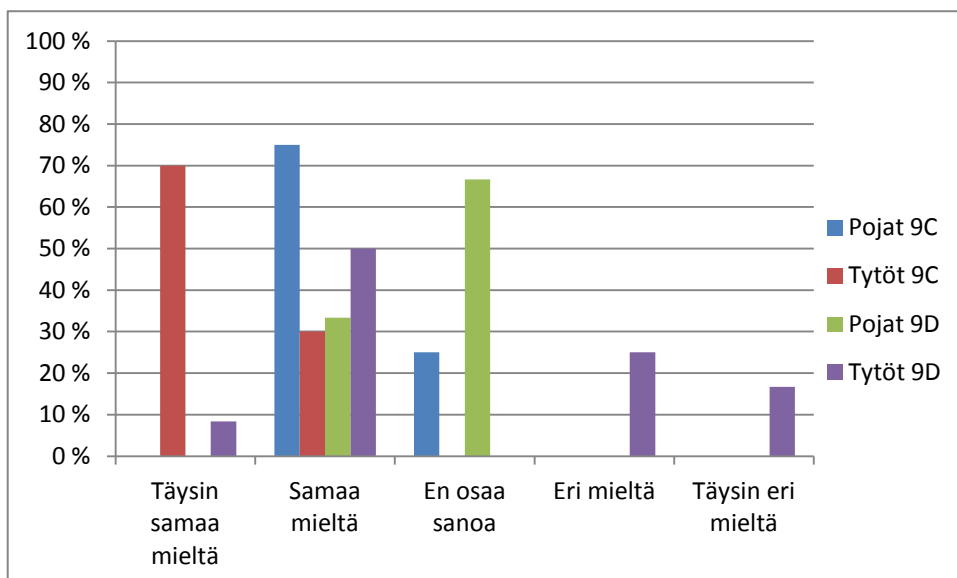
Maailmankoulu.fi- sivusto tarjoaa paljon erilaisia toiminnallisia menetelmiä lasten ja nuorten kanssa toimimiseen suvaitsevaisuus-teeman ympärillä. Valtakunnallisen opetussuunnitelman arvoina ovat ihmisoikeudet, tasa-arvo, demokratia, luonnon

monimuotoisuuden, ympäristön säilyttäminen ja monikulttuurisuuden hyväksyminen. (Maailmankoulu- sivusto, 2012).



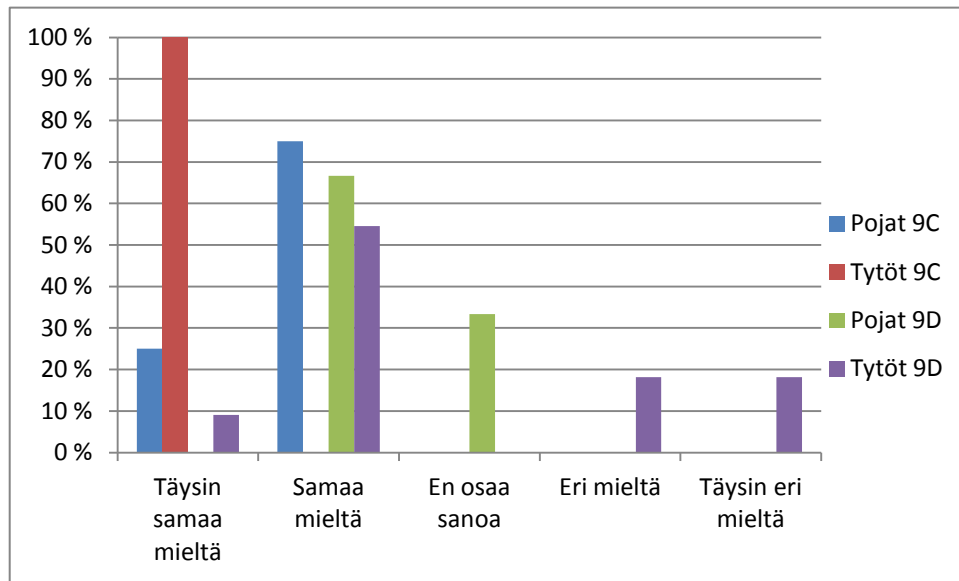
KUVIO 4. Olen oppinut suvaitsemaan erilaisia ihmisiä

”Olen suosittu luokallani” väittämään ei selkeästi osattu vastata, koska lähes kaikki vastaajista valitsivat ”En osaa sanoa” – vastausvaihtoehdon. Oma asemaa ryhmässä on vaikea arvioida. Kuitenkin 9D:n tytöistä 18 % ja pojista 9 % pitivät itseään suosittuina. Eri mieltä tai täysin eri mieltä vastauksia oli molemmilta luokilta. Vapaa-aajan viihtyminen luokkatovereiden parissa ja myös väittämän koen viihtyväni hyvin luokassamme vastaukset olivat lähes yhteneväiset. (Kuvio 6) Ainoastaan poikkeavana oli 9D:n tyttöjen 17 % vastaus viettävätkö he vapaa-aikaansa luokkatovereidensa kanssa vastausvaihtoehdolla täysin eri mieltä.



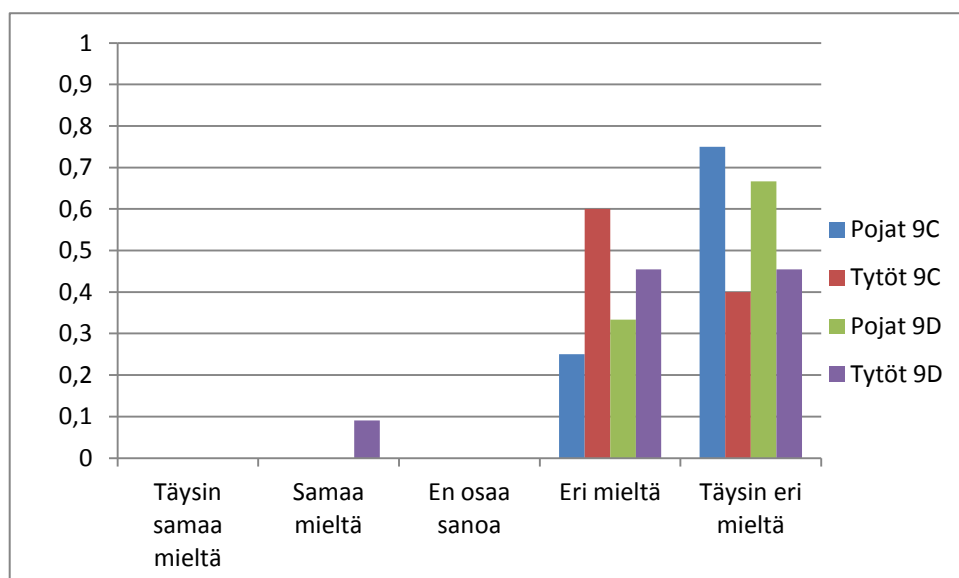
KUVIO 6. Viihdyn luokkani oppilaiden kanssa myös vapaa-aikanani

Tutkimuksen väittämistä pari vastausta kertovat selkeästi, että tavallisella luokalla on ainakin yksi itsensä yksinäiseksi tunteva tyttö (Kuvio 8.) ja hän myös tuntee ettei hänellä ole sellaista henkilöä luokallaan, jolle voisi kertoa vaikeita asioita, eikä hän tunne ryhmissä työskentelyä hyväksi luokassaan.(Kuvio 7.)



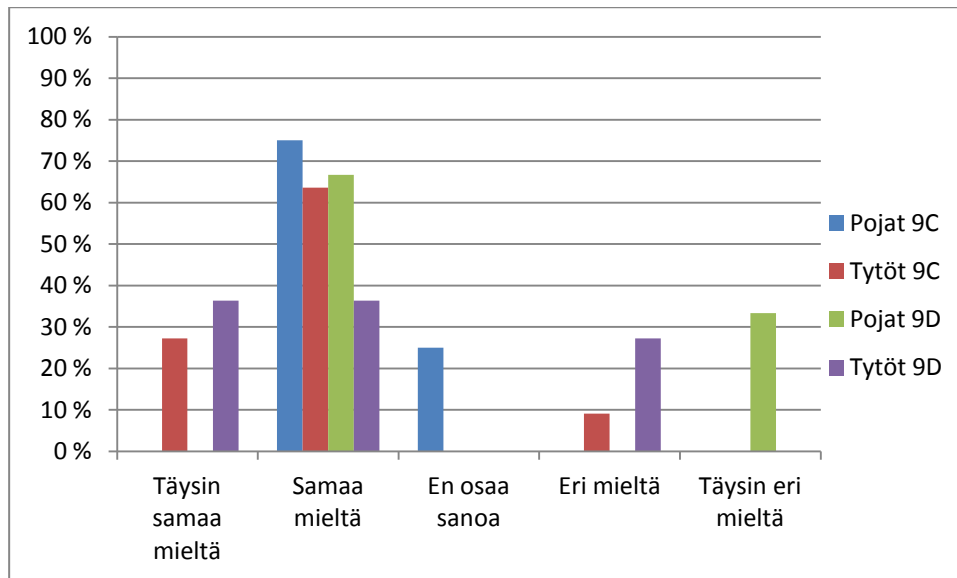
KUVIO 7. Minulla on yksi tai useampi henkilö luokassamme, jolle voin kertoa vaikeitakin asioita

Yleisesti vastauksia kuitenkin tulkiten, molempien luokkien oppilaat viihtyvät luokkalaistensa kanssa ja eivät koe yksinäisyyttä. .

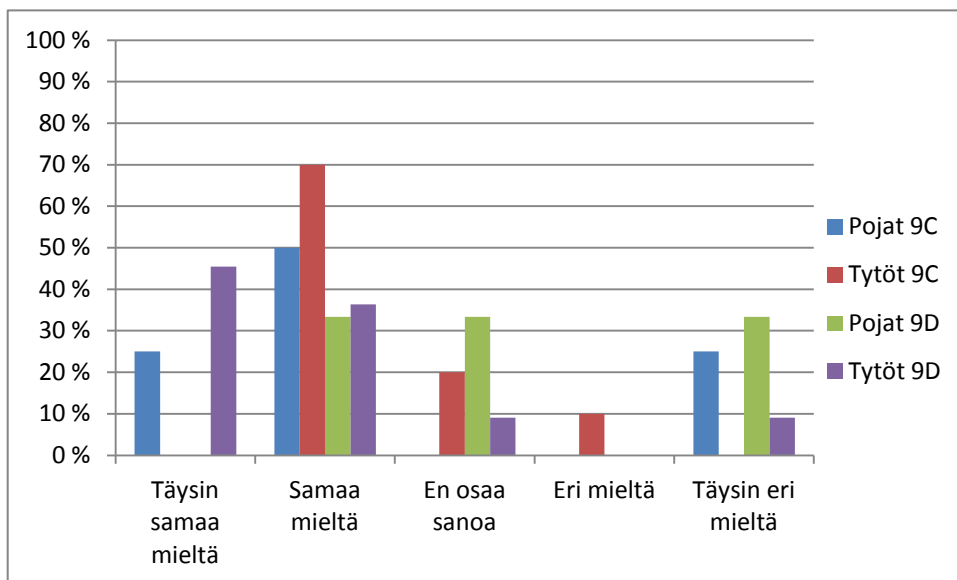


KUVIO 8. Koen itseni yksinäiseksi luokassamme

Tärkeänä pidetään niin oppimista kuin omia luokkalaisiakin Yllättävää oli, että tässä tutkimuksessa pojat pitivät oppimista tärkeänä 33 % tavallisen luokan pojista ja 50 % musiikkiluokan pojista oli samaa mieltä väittämän kanssa. Molempien luokkien tytöt pitivät omia luokkalaisiaan ja oppimista koulussa lähes yhtä tärkeinä asioina. (KUVIO 12).



KUVIO 9. Koen viihtyvänä hyvin luokassamme

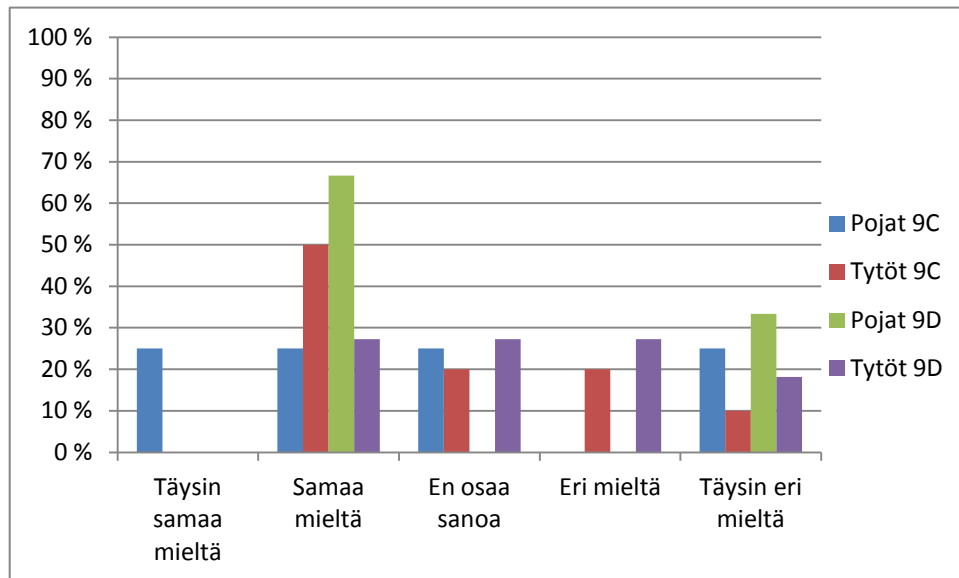


KUVIO 12. Tärkeintä koulussa on oppiminen

Syitä kouluun menemiseen tai poisjäämiseen olivat juuri luokkakaverit. (Kuvio 13)

Yleisimmiksi ja myös tärkeimmiksi syiksi kouluun menemiseen olivat juuri

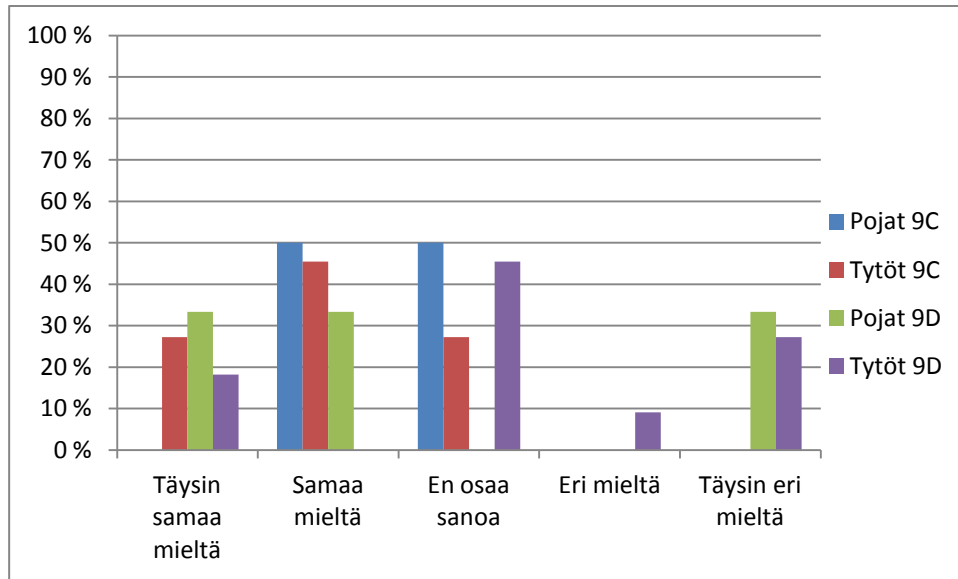
luokkatovereiden tapaaminen, heiltä tuen saaminen, yleisesti ihmisten tapaaminen ja juttelemaan pääseminen, vaikka väsyttäisi.



KUVIO 13. Luokkani oppilaat ovat yksi syy kouluun tulemiseeni tai pois jäämiseeni

Vapaassa kysymyksessä ”Miksi luokkani oppilaat ovat yksi syy kouluun tulemiseeni tai pois jäämiseeni” saatiin vastauksia, kuten henkinen ahdistus ryhmässä ja kun ei ole halua nähdä ilkeitä ihmisiä. Kuitenkin osassa vastauksissa oli myös toteamus, että kouluun on mentävä ja suoritettava peruskoulu läpi ja luokkatoverit eivät voi vaikuttaa koulusta poisjäämiseen. Kysymyksessä ”Millainen merkitys luokkahengellä on koulussa viihtymiseen?” on musiikkiluokan tyttö kuvaillut sitä merkittäväksi yhdellä lauseella.

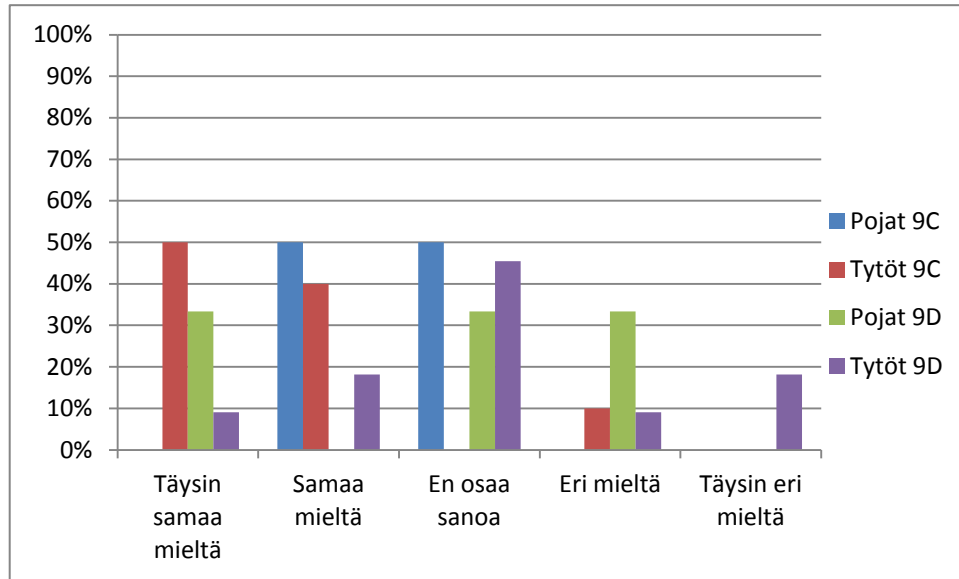
” Se on niin suuri osa kaikkea ” Tyttö 9C.



KUVIO 14. Luokassamme kiusataan yhtä tai useampaa oppilasta

Kiusaamista on tutkittu Suomessa paljon, koska sillä on vaikutuksia jopa aikuisikään asti ja sillä on oppilaiden yleistä hyvinvointia heikentäviä vaikutuksia. (Salmivalli 2003, 20-23). Opetusministeriön teettämän tutkimuksen mukaan kiusatuksi joutui kaikkiaan 8 % 8. ja 9. luokan oppilaista vähintään kerran viikossa. Sukupuolten välisiä eroja opetusministeriön tutkimuksessa oli, että pojat joutuivat useimmiten kiusaamisenkohteiksi, kiusattuja oli pojista 10 % ja tytöistä 6 %. (Luopa, Pietikäinen, & Jokela 2008,13.)

Koulukiusaamista koskevissa väittämissä, tämän tutkimuksen vastaajat tiedostavat kiusaamisen (Kuvio 14.) mutta myös tulokset kiusaamisen puuttumiseen ovat hyvät. Tutkimuksessa selkenee kuitenkin yksi yhtenäinen vastaus kahdelta tavallisen luokan tytöltä, jotka tiedostavat kiusaamisen, mutta eivät koe siihen muiden luokkatovereiden puuttuvan. (Kuvio 15.)



KUVIO 15. Luokassani on oppilaita, jotka puuttuvat kiusaamiseen luokallani

Tutkimuksessa myös ilmeni, että tyttöjä kiusataan enemmän kuin poikia, vastanneista tytöistä 25 % tunsu tulleen kiusatuksi ja heitä on kiusattu kuluneen lukukauden aikana noin kerran viikossa tai 2-3 kertaa kuukaudessa. Poikien kohdalla tilanne on parempi ja vain 10 % vastasi tulleen kiusatuksi muutaman kerran koko aikana. Tulokset eivät silti ole positiivisia uutisia, koska koulukiusaaminen on vakava asia. Vastajat ovat havainneet kiusaamista oppitunnilla, välitunnilla ja netissä. Netissä havaittu kiusaaminen kohosi kaikkien vastanneiden kesken 65 % , oppitunnilla havaittu kiusaaminen 25 % ja välitunnilla havaittu kiusaaminen 10 %.

Mahdollisuuksia kertoa ongelmistaan vastanneet luettelivat tärkeimmiksi omat vanhemmat, luokanvalvojan ja kaverit.

11 POHDINTA

Tutkimus kouluviihtyvyyden merkityksestä nuoren kouluviihtyvyyteen sai kipinän, kun jatkuvasti pinnalla on suomalaisten heikko viihtyvyys koulussa ja lisääntyvä pahoinvointi. Olen pyrkinyt selvittämään mitkä osaksi tekevät koulunkäynnistä nuorten mielestä viihtyisää ja mitkä tekijät vaikuttavat kouluviihtymiseen

negatiivisesti. Henkilökohtainen kiinnostukseni oli tullut myös oman kouluviihtyvyyteni kautta.

Tuloksista nousi esille niin positiivisia kuin myös paranneltavia asioita kouluviihtyvyyden suhteen. Sosiaalisia suhteita pidetään tärkeinä ja yhtenä tärkeänä tekijänä nuoren kouluviihtyvyyteen. Myös oppiminen koettiin mielekkäänä. Tutkimustulokset kouluviihtyvyydestä ovat samankaltaisia kuin aiempien tutkimusten tulokset kuten tyttöjen suuremmat luvut kiusaamisenkohteina, vaikka kohderyhmä olikin pieni.

Tutkimuksessani myös selveni vastaajien mielipide vertaissuhteiden tärkeydestä ja miten ne osaksi myös vaikuttavat koulunkäyntiin, kuten kouluun tulemiseen ja siellä viihtymiseen sekä vapaa- ajan viettoon myös luokkatovereiden parissa.

Tutkimuksessa olisi tullut ottaa huomioon ajoitus, koska tutkimus toteutettiin kyselylomakkeella keväällä kiireisenä aikana. Myös kyselylomakkeen toteutuksessa olisi pitänyt olla vielä enemmän täsmentäviä kysymyksiä, tai kyselylomakkeen lisäksi olisi tullut käyttää vielä muutamien oppilaiden haastatteluja hyväkseen tutkimuksessa. Näin olisi saanut paremman ja selkeämmän kuvan ryhmästä ja ryhmässä vallitsevasta ilmapiiristä.

Koulussa on paljon eri alan ammattilaisia, mutta yhteisöpedagogin paikka olisi yhteisössä myös apu nuorten hyvinvoinnin seuraamiseen ja pitkäaikaisen yhteisöllisen toiminnan toteuttamiseen esimerkiksi tukioppilaiden kanssa. Opettajat eivät ehdi kaikkea huomaamaan ja vaikka ehtisivät, he eivät ehdi paneutua nuoreen ja nuoren ongelmiin täyspainotteisesti. Yhteisöpedagogilla olisi aikaa ja ammattitaitoa juuri tähän ja myös yhteistyö koulun opettajien kanssa tiivistyisi. Yhteisöpedagogi on myös helpommin lähestyttävä ihminen nuorille kuin opettaja ja yhteisöpedagogi voi toimia myös nuorisotaloilla, jolloin kynnys madaltuu entisestään nähdä tuttu ja turvallinen aikuinen niin koulumaailmassa kuin vapaa-aikana nuorisotalolla.

Paranneltavia kohteita olisivat juuri koulukiusaamistapauksiin puuttuminen ja kiusaamisen ennalta ehkäiseminen myös oman luokan jäsenten välillä. Myös eri jäsenten yksinäisyyden tunteen selvittäminen ja mahdollisten tilanteiden purkaaminen

auttaisi kaikkia ryhmän jäseniä ottamaan kaikki osaksi hyvinvoivaa luokkaa, eikä kukaan tuntisi oloaan yksinäiseksi tai ulkopuoliseksi. Tutkimuksessani totean, että kiusaamista havaitaan, mutta siihen ei puututa tarpeeksi. Yksikin kiusattu oppilas on liikaa.

Tutkimusta voisi jatkaa kartoittamalla myös opettajien mielipiteet oppilaiden kouluviihtyvyydestä. Oppilaiden ja opettajien vastauksia voitaisiin vertailla koulukohtaisesti. Myös voisi toteuttaa tutkimuksen jo peruskoulun alaluokille ja tutkia oppilaiden kokemaa kouluviihtyvyyttä ja vahvistaa heidän identiteettiään jo tässä vaiheessa, kun siirtymävaihetta yläkouluun ei ole vielä tapahtunut.

LÄHTEET

- Aalto, Mikko 2000. Ryppäästä ryhmäksi. Turvallisen ryhmän rakentaminen. My Generation Oy.
- Aho, S. & Laine, K. 2004. Minä ja muut. Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Helsinki: Otava.
- Antikainen, A., Rinne, R. & Koski, L. 2000. Kasvatussosiologia. Helsinki: WSOY.
- Coie, J., Dodge, K. & Kupersmidt, J. 1990. Peer group behavior and social status. Teoksessa Asher, S. & Coie, J. (toim.) Peer rejection in childhood. Cambridge: University Press.
- Hamarus Päivi, 2008. Koulukiusaaminen Huomaa, puutu, ehkäise. Helsinki, Kirjapaja.
- Harjunkoski, Sirpa- Maija & Reino, 1994. Kiusanhenki lapsen kengissä. Koulukiusaaminen haaste kasvattajalle. Juva, Kirjapaja.
- Heikkilä, T. 2005. Tilastollinen tutkimus. 5.- 6. painos. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Kannas, L., Välimaa, R., Liinamo, A., Tynjälä, J. 1995. Oppilaiden kokemuksia kouluviihtyvyydestä ja kuormittuneisuudesta sekä koulukiusaamisesta Euroopassa ja Kanadassa. Teoksessa Kannas, L. (toim). Koululaisten kokema terveys, hyvinvointi ja kouluviihtyvyys. Hakapaino. Helsinki. 131-144.
- Kauppila, Reijo A. : Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot. PS- kustannus.
- Kaukkila, V. Lehtonen, E. 2007. Ryhmästä enemmän. Käsikirja ryhmänohjaajan taitoja tarvitsevalle. Suomen mielenterveysseura. Laadukasta kulttuuria vapaaehtoistyöhön- hanke. Helsinki: SMS – Tuotanto Oy.
- Kotkan koulut, opetustoimi.
www.kotkankoulut.fi/fi/Opetustoimi/Opetus/Musiikkiluokat/.
 WWW- dokumentti. Luettu 21.11.2012.
- Konu, Anne 2002. Oppilaiden hyvinvointi koulussa. Tampere: Tampereen Yliopistopaino
 Oy Juvenes Print.
- Kukkonen, S. 2011. Koulunuorisotyön vaikutus kouluviihtyvyyteen. Opinnäytetyö https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/35134/sini_kukkonen_opinnaytetyo.pdf?sequence=1
- Kuoppala, M. & Vikström, A. 1999. ”Ai kiusataanko meillä?” Tutkimus koulukiusaamisesta kolmella jyvaskyläläisellä koululla. Jyvaskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Pro gradu -tutkielma.

Koulunuorisotyö:

www.kommentti.fi/kolumnit/nuorisoty%C3%B6-kouluissa-hyvinvointia-yhteis%C3%B6llisyytt%C3%A4-ja-kasvun-tukea WWW-dokumentti. 19.11.2012.

Kolehmainen & Peltomaa. 2010. HUMAK , Nuorisotyön mahdollisuudet kouluyhteistyössä ja nivelvaiheen pudokkuuden ehkäisemisessä. Ohjauslaturi- hanke. Powerpoint- dokumentti. Luettu 21.10.2012.

Kopakkala Aku 2005. Porukka, jengi, tiimi: Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. EDITA, Helsinki.

Laine, K. 2005. Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Keuruu: Otava.

Linnakylä, P. 1993. Miten oppilaat viihtyvät peruskoulun yläasteella? Kouluelämän laadun kansallinen ja kansainvälinen arviointi. Teoksessa: Brunell, V., Kupari, P. (toim). Peruskoulu oppimisympäristönä; Peruskoulun arviointi 90 -tutkimuksen tuloksia. 1993. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto. 39-56.

Linnakylä, P.& Malin, A. 1997. Oppilaiden profiloituminen kouluviihtyvyyden arvioinnissa. Kasvatus 2, 112- 127.

Likertin- asteikko, Wikipedia

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Likert-asteikko>

WWW-dokumentti. Luettu 14.11.2012.

Luther, Annika 2008. Ihmisen kokoinen koulu. Suomentanut Rauni Hukka. Teoksessa Reuter, Martina & Holm, Ruurik (toim.) Koulu ja valta. Helsinki: Into Kustannus Oy, 75 -81.

Luopa, P Pietikäinen, M.& Jokela, J.2008.Koulukiusaaminen peruskoulun yläluokilla 2000-2007. Opetusministeriön julkaisuja 2008:7.

Lämsä (toim.) Anna- Liisa, 2009. ”Mun on paha olla”. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Juva, PS- kustannus.

Maailmankoulu – hanke

www.maailmankoulu.fi/node/58 WWW-dokumentti. Luettu 29.11.2012.

Mannerheimin lastensuojeluliitto.

www.mll.fi/kasvattajille/kiusaamisen-ehkaiseminen/vertaissuhteet/ WWW-dokumentti. Luettu 21.11.2012.

Mannerheimin lastensuojeluliiton verkkojulkaisu. Miksi kertoisin kun se ei auta? Raportti nuorten kiusaamiskyselystä. WWW- dokumentti.

<http://mll-fi->

bin.directo.fi/@Bin/d4a6136ae3d8733dfecf73894c39fd66/1349354854/application/pdf/8577382/MLL%20Kiusaamiskyselyraportti%20web.pdf Luettu 21.11.2012.

Newcomb,A.,Bukowski,W., & Pattee,L. (1993). Children`s peer relations: A meta-analytic review of popular, rejected,neglected, controversial, and average sociometric status. *Psychological Bulletin*, 113, 99-128.

Nuorisotyöllä on merkitystä. Opas kuntavaikuttajille ja nuorisotyöntekijöille nuorisotyön yhteiskunnallisesta vaikutuksesta. <http://www.alli.fi/binary/file/-/id/665/fid/832/> WWW-dokumentti. Luettu 8.12.2011.

Niemistö, R.2002. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. Tampere: Palmenia.

Olweus, D. 1992. Kiusaaminen koulussa. Keuruu. Otava.

Opetus- ja kulttuuri- ministeriön verkkolehti 2012.

www.minedu.fi/etusivu/arkisto/2012/1608/kouluturvallisuus.html

WWW-dokumentti. Luettu 24.11.2012.

Pentti, Veikko 2003. Turvallinen yhteisö – turvattu yksilö, Turvallisuutta kasvatuksen ja yhteiskuntapolitiikan keinoin. Helsinki. Yliopistopaino.

Perusopetus opetussuunnitelma perusteet,2004. 14-19. Helsinki: Opetushallitus.

Pietarinen, J. 1999. Peruskoulun yläasteelle siirtyminen ja siellä opiskelu oppilaiden kokemana. Joensuun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja numero 50.Joensuun Yliopistopaino. Joensuu.

Reija Salovaara ja Tiina Honkonen, Rakenna hyvä luokkahenki. Opetus 2000. PS-Kustannus.

Saarikoski Helena, 2006. Kateus, juoru, kiusaaminen – esseitä henkisestä yhteisöväkivallasta. Jyväskylä, Nemo.

Sarkomaa, S. Sari Sarkomaa, Suomen Vanhempainliiton puheenjohtaja, kansanedustaja. Viihdytäänkö kouluissa?

<http://www.zest.fi/opettajat/artikkelit/6>

WWW-dokumentti Luettu 21.11.2012.

Salmivalli, C. 1999. Koulukiusaaminen ryhmäilmionä. Tampere: Tammer-paino.

Salmivalli, C. 1998. Koulukiusaaminen. Helsinki. Edita.

Salmivalli, C. 2002. Suhdeskeemat, sosiaaliset tavoitteet ja sosiaalinen käyttäytyminen. *Psykologia* 2/2002.

Salmivalli, C.2003. Koulukiusaamiseen puuttuminen. Juva, PS- kustannus.

Salmivalli, C.2005. Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Salmivalli, C. & Teräsahjo, T. 2002. ”Se tavallaan halua olla yksin”.
Koulukiusaamisen tulkintarepertuaarit ala-asteen oppilaiden puheissa.
Salmivalli, C. (2005) *Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys* Jyväskylä
:PS- Kustannus.

THL Kiusaamisella on vakavat ja pitkäkestoiset seuraukset - pahimmillaan lapsi syrjäytyy.

www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/toimintatavat/kiusaamista_voidaan_ehkaista_joy_pienesta_pitaen

WWW-dokumentti. Luettu 12.11.2011.

Turun yliopiston psykologian laitoksen tutkimuksesta käytäntöön – julkaisusarja,5.

www.kivakoulu.fi/mista_kiusaaminen_johtuu KiVa Koulu: Vanhempien opas.

WWW- dokumentti. Luettu 19. 12. 2011.

Monisivuinen liite

Oppilaskysely Anne Konun (2002) Koulun hyvinvointimallia osaksi hyödyntäen

Kotkan kahden yläkoululuokan nuorten kouluviihtyvyys käsitykset

Tässä lomakkeessa olevien kysymysten avulla pyritään selvittämään kahden eri luokan oppilaiden kokemuksia kouluviihtyvyydestä ryhmässä.

Vastaukset käsitellään nimettöminä ja luottamuksellisina.

Toivon, että vastaat jokaiseen kysymykseen. Kiitos vastauksistasi!

Perustiedot, rastita oikea vaihtoehto.

Olen

1. tyttö poika

2. **Ryhmän sosiaaliset suhteet**

Rastita, mitä mieltä olet näistä väittämistä ryhmästäsi (oma luokkasi on ryhmäsi esim. 9D)

Täysin samaa mieltä Samaa mieltä En osaa sanoa Eri mieltä Täysin eri mieltä

Tunnen oloni turvalliseksi luokkatovereideni joukossa

Luokkani oppilaat auttavat toisiaan koulutehtävissä ja ongelmissa

Luokkani muut oppilaat hyväksyvät minut sellaisena kuin olen

Olen oppinut hyväksymään erilaisia ihmisiä

Olen suosittu luokassani

Viihdyn luokkani oppilaiden kanssa myös vapaa-aikanani

Minulla on yksi tai useampi henkilö luokassamme, jolle voin kertoa
vaikeitakin asioita

Millainen merkitys luokkahengellä on koulussa viihtymiseen?

Millä kolmella sanalla kuvailisit ryhmääsi tällä hetkellä?

- 1.
- 2.
- 3.

Mikä on mielestäsi hyvä tapa (jota itse noudatat tai haluaisit noudattaa) jotta pysyisit
hyvissä väleissä mahdollisimman monen ryhmäläisesi kanssa?

Suhde kouluviihtyvyyteen ja oppimiseen

Täysin samaa mieltä **Samaa mieltä** **En osaa sanoa** **Eri mieltä** **Täysin eri mieltä**

Koen itseni yksinäiseksi luokassamme

Tunnen viihtyvänä hyvin luokassamme

Ryhmissä työskentely sujuu hyvin luokassamme

Tärkeintä koulussa ovat luokkalaiseni

Tärkeintä koulussa on oppiminen

Luokkani oppilaat ovat yksi syy kouluun tulemiseeni tai pois

Miksi?

Koulukiusaaminen

Koulukiusaamisella tarkoitetaan tässä sitä, kun yksi tai useampi oppilas sanoo tai tekee epämiellyttäviä asioita joillekin oppilaille (haukkuminen, pilkkaaminen, fyysinen väkivalta tai yksin jättäminen tahallaan). Kiusaamista on myös se, että samaa oppilasta kiusoitellaan toistuvasti tavalla josta hän ei pidä. Kiusaamista ei ole se kun kaksi suunnilleen samanvahvuista oppilasta riitelee.

3. Kuinka usein sinua on kiusattu koulussa kuluvan lukuvuoden aikana? (syyslukukausi ja kevätlukukauden alku)

Rastita yksi vaihtoehto.

- useita kertoja viikossa
- noin kerran viikossa
- 2-3 kertaa kuukaudessa
- muutaman kerran koko aikana
- ei lainkaan

Monisivuinen liite

Kuinka usein olet osallistunut muiden luokkatovereidesi kiusaamiseen?

- useita kertoja viikossa
- noin kerran viikossa
- 2-3 kertaa kuukaudessa
- muutaman kerran koko aikana
- ei lainkaan

Täysin samaa mieltä Samaa mieltä En osaa sanoa Eri mieltä Täysin eri mieltä

Luokassamme kiusataan yhtä tai useampaa oppilasta

-

Luokassani on oppilaita, jotka puuttuvat kiusaamiseen luokallani

-

Olen havainnut kiusaamista (laita rasti ruutuun)

oppitunnilla koulumatkalla välitunnilla netissä jossain muualla

-

Kenelle voit kertoa mahdollisista ongelmista?

KIITOS!

9. luokan huoltajille

Hei!

Olen Hanne-Mari Nyysösen ja opiskelen 3.vuotta yhteisöpedagogiksi Mikkelin Ammattikorkeakoulussa. Teen parhaillaan opinnäytetyötäni, jossa tutkin ryhmän vaikutusta nuoren kouluviihtyvyyteen.

Tutkimuskohteenani ovat kahden 9.luokan oppilaat.

Pyydän lupaanne tutkimuksen suorittamiseen siten, että nuorene vastaa laatimaani kyselylomakkeeseen. Tämän kyselyn vastaukset käsitellään täysin anonyymisti ja luotettavasti. Yksittäiset vastaajat eivät tule erottumaan tutkimuksesta.

Alla olevalla lomakkeella annat suostumuksesi nuoresi osallistua tutkimukseen.

Yhteistyöstä kiittäen

Hanne-Mari Nyysösen
Kotkassa 10. toukokuuta 2012

Leikkaa tästä-----

Palautetaan 15.5 tiistaihin mennessä

_____ saa osallistua Mikkelin Ammattikorkeakoulun yhteisöpedagogiopiskelijan Hanne-Mari Nyysösen kouluviihtyvyyttä käsittelevään tutkimukseen opinnäytetyötä varten. Opinnäytetyön tekemisessä ja raportoinnissa noudatetaan yleisiä tutkimuksen luottamuksellisuuden ja anonyymisyyden periaatteita. Kyselylomakkeet tuhotaan opinnäytetyön valmistumisen jälkeen.

Paikka ja päiväys

Huoltajan allekirjoitus ja nimen selvennys

LIITE 1(6).

Monisivuinen liite

LIITE 1(7).

Monisivuinen liite

LIITE 1(8).

Monisivuinen liite